3 1761 04463 7486

PJ
5129
B48S5
1922

Presented to the
LIBRARY *of the*
UNIVERSITY OF TORONTO
by

THE FAMILY OF H. FORMAN
WINDSOR

12

924

פופציג עקזעמפלארן זיינען נומערירט·
נעדרוקט אויף גוט פאפיר·
נעבונדן אין לעדער.

און איך, נו, האָב אַ כּשרע,
אַ אָרענטליכע בתולה, —
בּכן, פאַרשטעהסט... מען דאַרף מיט דיר
ניט ריידען דאָך קיין פולע!...

און ער האָט ניט לאַנג געוואַרט,
געמאַכט דעם עסק שנעלער:
בראָנפען, קיכלאַך... און אַ תּנאים
און געבראָכען טעלער.

נאָר אַ קליינער בייזער טעות,
הערט איר, איז געשעהן דאָ:
איך מיין פערעלען, זיי — מייטען,
און אַ סוף, אַ ענדע!

אַזוי האָט דאָס מיר אָפּגענאַרט
רב שואל אויף אַ שטייגער,
און האַלט זיך, ברודער, מיטן פעקל,
האַלט זיך מיט דיין פגר!

— האָסטו, ברודער, ניט קיין מזל, —
ווער גאָר ניט געבאָרען!
אָדער נעם און הייננ זיך אויף
נאָך אין די יונגע יאָרען...

*

עס טרעפט, דו מיינסט...

עס טרעפט, דו מיינסט, דו כאפסט א רויז
און לאָזט זיך אויס — א דאָרען:
האָסטו, ברודער, ניט קיין מזל —
ווער גאָר ניט געבאָרען!

ווער וואָלט דאָס גערעכענט גאָר
און ווער וואָלט דאָס גאָר קלערען,
אז אזא מין בייזען סוף
וועט מיר גאָט באשערען...

קיין טאטע-מאמע ניט געהאט
און ניט געהאט א פרוטה,
האָב איך געלערנט שוסטעריי
בא שואל דעם לאטוטע.

האָט אים גאָט געשיינקט צוויי טעכטער:
פערעלע און מייטע, —
די ערשטע שיין, ווי גאָר די וועלט,
א מיאוסקייט די צווייטע.

כ'האָב פערעלען דערזעהן בין איך
געוואָרען א צעקאָכטער!
און טאָג און נאכט האָב איך געקלערט
נאָר וועגען שואלס טאָכטער.

ויהי היום, רופט ער זיך אָן:
איך מיין... היות... אזוי ווי...
דו ביסט א עלענטער... און איך,
איך מיין דאָך נאָר דיין טובה...

פליהט אַוועק די גאָלדנע פּאַווע

פליהט אַוועק די גאָלדנע פּאַווע,
— וואו זשע פליהסטו, וויל איך וויסען?
— כ׳פליה איבערן גרויסען ים...
— ווערסטו דאָרט מיין חתן גריסען?
— גוט, איך ברייננ א בריוול דיר,
וואָס ער שרייבט דיר דאָרטען, ווייס איך:
„טויזענט קושען, און די חופּה
גלייך, אם־ירצה־השם, נאָך פּסח".

*

גלויב ניט...

גלויב ניט, וואָס עס ווינקען דיר
און ס'זאָגען צו די שטערען:
גנבים, ליגנער זיינען זיי,
ניטאָ זיי וואָס צו הערען.

אַמאָל נאָך האָט א שטערען מיר
אַנטקעגען שטוב געפינקעלט,
געגריסט, געטרייסט און האָט מיט גאָלד
מיין האָפענונג באַשפּרינקעלט.

און וועלטען האָט ער צוגעזאָגט מיר
אויף זיין צויבער־לשון,
און עד היום בין איך אויף צרות,
חלש פאַר אַ גראָשען.

איז שיין אַזוי צו זאָגען ליגען,
שטערענדעל פון אויבען!
פיין!... אַזוי באצאָלט מען דאָס
פאַר האָפען און פאַר גלויבען?...

גלויב ניט, וואָס עס ווינקען דיר
און ס'זאָגען צו די שטערען,
גנבים, הונפים זיינען זיי,
ניטאָ זיי וואָס צו הערען.

*

איצטער שטעה איך אויף דער עלטער,
ווי אַ נאַר אַן אויסגעשטעלטער.

ווי אַן אַלטער, אַלטער למך,
און איך דאגה און איך קלעם מיך...

על כּן זאָג איך, קאַוואַלערען, —
אויב איר ווילט מיין עצה הערען:

איינס, צוויי, דריי, פיר, פינף, זעקס, זיבען, —
קריגסט אַ כּלה — ניט געקליבען!

קלער קיין סך ניט, מאך קיין שהיות:
כאַפּט אַ צווייטער אויס, איז מיאוס!

*

איינס, צוויי, דריי, פיר...

איינס, צוויי, דריי, פיר, פינף, זעקס, זיבען, —
קריגסט אַ פּלה — ניט געקליבען!

קלער קיין סך ניט, מאַך קיין שהיות:
כאַפּט אַ צווייטער אויס, איז מיאוס!

איך האָב אויך אַמאָל געפונען
האָניג, נאָר עס איז צערונען.

איינע עטקע — אַ ברונעטקע,
איינע מינקע — אַ בלאָנדינקע,

שוועסטער — פּאַפּקעס צוויי געטאָקטע,
אויגען קאַרשען, קעפּ געלאָקטע,

ניט קיין מיידלאַך, פּשוט בילדער,
איינע פון דער צווייטער מילדער;

זייער לאַכען! זייער ריידען! —
און איך האָב געליבט זיי ביידען;

און כ'האָב ניט געוואוסט דעריבער,
וועמען פון זיי האָב איך ליבער.

איז אַוועק אַ פּאָר מאָנאַטען,
און איך האָב מיך אַלץ בּאַראַטען, —

פּלוצלינג האָבען אַ פּאָר שדים
אויסגעכאַפּט, אוי ווער, זיי ביידען!

דער ,כּיבּוד׳ — דאָס זײַנען
די דרײַ אַפּעלסינען,
וואָס העלפֿען מיר זוכען,
חתנים געפֿינען;

און ניסלאַך אַ טעשעל,
וואָס יעדערען ווײַז איך...
און יוגענט פֿאַרגייט
און כאַטש נעם און צערײַס זיך!

און יוגענט פֿאַרגייט...
און פֿון טעג ווערען יאָרען, —
די עלטערע נעבעך,
שוין גרויליך געוואָרען.

די דרײַ אַפּעלסינען —
זײַ פֿוילען צו ביסלאַך,
דער טישטוך פֿאַרשעמט
און פֿאַרשימעלט די ניסלאַך...

יאָ, ס׳ווענדט זיך אָן מזל:
דעם — זײַדענע בּגדים
און יענעם — קדחת
מיט כּשרע פּאָדים;

און איך האָב דרײַ טעכטער — — —
— — — — — — — — — — — —

*

ווער ס'האָט פּערל

דער פאַרטאָגט פּערל
און זיידענע בגדים,
און יענער — קדחת
מיט כּשרע פּאָדים.

און איך האָב דריי טעכטער,
דערוואַקסענע מיידען, —
זיי דאַרפען שוין מאַנען,
ניטאָ וואָס צו ריידען!

זיי דאַרפען שוין מאַנען,
וואו זאָל איך זיי זוכען? —
איך האָב ניט צו קליידען
איך האָב ניט צו שוכען.

היינט וויל יעדער חתן,
(נו, וואָס קאָן איך טון אים!):
צעהל אָפּ און דערלאַנג
די נדן מזומנים.

נו, געהען אַוועק
די חתנים מיט גאָרניט;
אַ שאַנד און אַ וועהטיג,
עס מאַכט זיך קיין פּאָר ניט.

דער „כּיבוד" שפּאַצירט,
— און דער זעלביגער דוקא, —
פון שאַפּקע צום טיש
און פון טיש צו דער שאַפּקע.

שלמה האָט זיך טויזענט ווייבער,
איך האָב איינע, קאָן זי שרייען;
זאָל מיר צו קיין גנאַי ניט זיין,
אין אָווענט כאַפּ איך מיר אַריין
אַ וויילינקע צו חיהן.

קום איך נאָר, באַפּאַלען מיך
די טייבעלאַך פון אַלע זייטען:
ס'ווערט אַ פּלאָנטער — הענט און פיס,
אַזוי מחיהדיג און זיס! —
די מאַמע קוועלט פונוויטען.

*

יענער האָט אַ הויכען מויער

יענער האָט אַ הויכען מויער,
דער — אַ שטיבעלע אָהן שויבען; —
היה די אלמנה האָט
אַ נעסטעלע, געבענטשט פון גאָט,
אַ נעסט מיט זיבען טויבען.

איינע שווארץ און איינע קלאָר
און איינע האָט געקרויזטע האָר,
איינע אין איינע מיידלאך פרען! —
ניט ליבען אַלע זיבען קען
אַ פרא-אדם נאָר...

איינער האָט געפילטע שלייען,
איינער האָט אַ טאָרבע קלייען,
ווילסט אָבער אַ שנאַפס מיט טאָרט,
דאַרפסטו ניט קיין אַנדער אָרט,
ווי בא אונזער היהן.

ס'איז אַ אוצר מיט אַנטיקען:
לעקעכלאך מיט הייסע בליקען,
און עס שפילט אין גלאָז די טיי,
ס'שטיבעל ריין, דער טישטוך — שניי,
פשוט צו דערקוויקען!

גלין־גלינג — שוין ניטאָ איר...

„...גלין-גלינג — שוין ניטאָ איר, גלין-גלינג — אַט מיר פאַרען;
גלין-גלינג — און פאַר דיר איז שוין אַלעס פאַרלאָרען...״

דער מזל האָט, ליבסטע, געוואָלט אונז צעטיילען,
און כ׳האָב נאָך אַזוי פיל געזאָלט דיר דערצעהלען;

נאָר אומגעריכט, פלוצלינג — מיר האָבען צעשיידט זיך
און כ׳האָב נאָך אַ וואָרט דיר צו זאָגען געגרייט זיך:

חדשים האָב איך אים אין האַרצען געטראָגען
און אַלץ זיך געקליבען: אָט, אָט איך וועל זאָגען.

מיט איינמאָל איך הער: — „נו, אַ גוטען, מיין ליבער!״ —
אַ קנאַק מיט דער בייטש — און אַליין בלייב איך איבער.

דו פליהסט מיט אַ שטויביגען וואָלקען אינאיינעם,
אָט ביסט שוין באַם וועלדעל דעם גרינעם, דעם שיינעם;

איך זעה נאָך עס פלאַטערט דיין שאַלכעל דער ווייסער,
איך הער נאָך דעם וויטיגען „היי!״... פון דעם שמייסער,

און קוים עס דערטראָגט זיך צו מיר פון דערווייטען
דאָס שפּאָטישע קלינגען פון גלאָק דעם פאַרשייטען:

„גלין-גלינג — שוין ניטאָ איר, גלין-גלינג — אָט מיר פאָרען,
גלין-גלינג — און פאַר דיר איז שוין אַלעס פאַרלאָרען...״

*

אַ פּאָר טעג גערעגנט
אַ בלאָטע געוואָרען;
די אויגען — דעם גלאַנץ
און דעם פייער פארלאָרען.

אַ בחור זיצט אַרטיג
און לייענט גאַזעטען...
חתנים און כלות —
זיך איבערגעבעטען.

עס זיצען פּאָר-פּאָלקען
ווי שטילינקע טייבלאַך
און איידעמלאַך גענעצען
נעבען די ווייבלאַך.

און שטיל זיינען איצט
יענע פינסטערע געסלאַך,
וואו ס'פלעגען אַרומדרייען
זיך בעל-הביתלאַך.

און טאַטעס און מאַמעס —
זיי שלאָפען די נעכט שוין;
און אַלטע — מע הערט זיי ניט
אַיקען און קרעכצען.

הכלל: אַ מחיה
און שטיל אַ פאַרג'ניגען,
עס קרייען די הענער,
עס מעקען די ציגען.

*

און ס'איז נאָך אַ טאָג
אָדער צוויי ניט אַריבער, —
און ס'ריידען שוין מאַנגען
מיט ווייבלאַך זיך איבער.

און ס'שושקען זיך ווייבער
באַם שטריקען די זאָקען,
און אַלטע לייט „אייקען"
אַביסל צעשראָקען.

און עלטערען האָבען
קיין נעכט ניט געשלאָפען:
ווער וויים, וואָס עס האָט
מיט די איידעמס געטראָפען?...

אין איינעם אַ שיינעם
פריהמאָרגען — ניטאָ איר! —
אויף אַלץ איז געפאַלען
אַ שאָטען פון טרויער.

געפלאַטערט אַ שמעטערלינג
צווישען די בלומען, —
און פלוצלינג פאַרשוואונדען,
ווי פלוצלינג געקומען.

געוואָרען אַ אומעט
אין וועלדעל אין טיפען,
מע הערט שוין דאָרט קיינעם ניט
לאַכען און שטיפען.

מ׳ע ווייס ניט, ווער איז זי,
פון וואַנען געקומען —
און באַלד האָט זי אַלעמענס
אויגען פאַרנומען.

געקומען פון ערגעץ
אַ ווייטער מדינה
מיט האַרציגע אויגען
און ליכטיגער מינע;

און לופטיג און דופטיג
און לוסטיג צום טאַנצען, —
דאָס שטעטעלע האָט זי
פאַרליבטען אין גאַנצען.

אין וועלדעל אין גרינעם
געוואָרען איז היימלאַך,
עס לאַכען די קוסטען,
עס טאַנצען די בוימלאַך.

און ס׳איז נאָך אַ טאָג
אָדער צוויי ניט פאַרלאָפען,
און בחורים קאָנען
שוין נעכטען ניט שלאָפען;

אפשר גאָר אַן אַלטען אידען?
בּין איך, ווערבּע, ניט צופרידען!

איך וועל זאָגען: טאַטע, טויט מיך,
נאָר ניט צו דעם שידוך נויט מיך!

אוי, איך וועל דאָס ניט דערהאַלטען:
כ'וויל ניט, טאַטינקע, קיין אַלטען!

*

ניט באַטאָג און ניט באַנאַכט

ניט באַטאָג און ניט באַנאַכט —
געה איך מיר אַרויס באַזאַכט;

ניט אויף באַרג און ניט אין טאָל —
שטעהט אַ ווערבע פון אַמאָל.

און אַ נביא'טע אַ גרויסע
איז די ווערבע, אַלצדינג וויים זי.

בּאַ דער ווערבע וועל איך וועגען
מיין באַשערטען טאַקע פרעגען.

און זי וועט מיר אַלץ דערצעהלען:
צי מיין חתן קומט פון פוילען,

צי פון ליטע, צי פון זשאַמעט?
אַ באַנקיר, צי אַ מלמד?

קומען איז באַשערט צופוס אים,
צי מיט ברענענדיגע סוסים?

און וואָס ברייגנגט ער מיר? — כ'וואָלט וועלען
פערל מיט אַ שנור קאַרעלען...

איז ער אַ בלאָנדער? אַ ברונעטער?
נאָך אַ בחור? אַ געגטער?

ס'איז אַרויס אַ נייע מאָדע

ס'איז אַרויס אַ נייע מאָדע:
רויטע סטיינגעס, ווייסע קליידער;
און אין סעדעל נאָכן טשאַלנט
לאַכט מען, קושט מען זיך כּסדר...

ס'איז אַרויס אַ נייע מאָדע:
שיכלאַך, טיכלאַך און פּאַרפומען; —
און אַרום איין מיידעל טאַנצען
בחורים אַ גאַנץ מזומן.

נייע מאָדעס היינט פּאַראַנען:
נעכטען רייזלען, מאָרגען תנהן;
אָבער האצקעלע מיין שיינער
איז פאַר מיר, פאַר מיר אַליין נאַר!

*

נעבּען טײַכעל שטעהט אַ פיכטע...

נעבּען טייכעל שטעהט אַ פיכטע
אַ פאַרצווייגטע, אַ געדיכטע,
קוקט אין וואַסער, האַלט אין קלערען, —
וואָס דער סוף פון איר וועט ווערען?...

אויסגעוואַקסען, רייף געוואָרען;
ס'לויפען בּיסלעכווייז די יאָרען;
הערבּסט... די זון הערט אויף צו שיינען, —
און די פויגעלאַך וואו זיינען?...

און בּאַ זיך אין צימער שטעהט
ס'מיידעל לאַנג פאַרטראַכטערהייט,
קוקט אין שפּיגעל האַלט אין קלערען,
וואָס דער סוף פון איר וועט ווערען?...

אויסגעוואַקסען, רייף געוואָרען;
ס'לויפען בּיסלעכווייז די יאָרען;
נעכט פון טרערען, טעג פון קלערען, —
וואו זיינען די קאַוואַלערען?...

*

און פון וואַנען קומט דער שמאַרץ,
ווי אַ וואָרעם נאָגט דאָס האַרץ? —
ס׳האָט געהערט מיין מאַמע ריידען,
אַז דו ווילסט זיך מיט מיר שיידען?...

זאָגט מיין ליבער: — „גייה שוין, גייה!
שונאים זאָגען דאָס אַזוי, —
נאָך אַ יאָר, אַז גאָט וועט וועלען,
וועלען מיר אַ חופּה שטעלען.

אַ גאָלדנער זומער-טאָג וועט זיין,
וועט אונז באַגיסען מיט זיין שיין,
און באַגריסען וועט אונז יעדער,
צווייג מיט פּירות פון די סעדער.

פעטערס, מומעס, פריינט געדיכט,
אַ עולם מענשען, הענט מיט ליכט,
און סע וועלען אונז באַגלייטען
פידלען, פּויקען און טרומייטען.

נעבען פּלייט, צי נעבען שטיין,
— קלייב אויס, וואו דו ווילסט אַליין, —
וועלען שטעהן די חופּה-שטאַנגען,
וועסט אַ פינגערל דערלאַנגען;

און איך וועל דיר פיין און גלאַט
אָפּזאָגען דעם „הרי-את׳, —
שונאים וועלען שטעהן און קוקען
און פון קנאה זיך צעפּוקען׳...

*

אין מיין גאָרטען

אין מיין גאָרטען האָט אַ פּרתען
מיט אַן עמער זיך געפונען;
אַלע שבת קומט דעריבער
טרינקען וואַסער דאָ מיין ליבער.

אַלע בוימער שטעהען שטילע,
ס'שלאָפט דאָס ווינטעלע אַפילו;
נאָכן טשאָלנט, אַלע שלאָפען,
נאָר מיין הארץ איז וואַך און אָפען.

ווי מיין האַרץ, דער עמער וואַכט,
טריפט זיין גאָלד אין ברונען זאַכט,
טריף אַ פּערל, טריף אַ צווייטער:
אָט-אָ געהט ער, אָט-אָ געהט ער...

שאַ, מיר דוכט, עס הערט זיך טריט!
איז דאָס ער? און אפשר ניט?...
גיכער, גיכער קום מיין שיינער!
כ'בין אַליין און ווייטער קיינער...

זעצען מיר זיך דאָ בּאַם וואַנט,
קאָפּ צו אַקסעל, האַנט אין האַנט;
כ'וועל דיר פרעגען אַ פּאָר זאַכען,
זאָלסט, איך בעט דיך, נאָר ניט לאַכען:

זאָג, פאַרוואָס דער עמער, זאָג,
ווײנט און ווײנט אַ גאַנצען טאָג?
טריף, טריף, טריף — און מאָדנע רייד
רעדט ער עפּעס שטילערהייט...

כ׳וויל פון פּוך און זייד ניט וויסען,
ס׳איז פאַר מיר דיין שויס אַ קישען,
און דיין האָר איז זיידענס ריינער, —
ביסט מיין אוצר דו אַליין נאָר.

רייך געגוג איז דיין געטרייער:
שוואַרצע האָר, אַ האַרץ מיט פייער,
ביידע איז דיר אָפּגעגעבען, —
קום זשע, קום צו מיר, מיין לעבען!

*

ס׳איז אַ צוויבערנאַכט געקומען
און די פאַווע איז פאַרשוואומען,
צו די הימלען אויפגעשטיגען
און געזאָגט, ווייזט אויס, אַ ליגען.

טעג נאָך טעג זיינען פאַרלאָפען
און איך האַלט נאָך אַלץ אין האָפען;
קלאָרע הימלען, הימלען זיבען!
ווייסט איר אפשר פון מיין ליבען?...

*

ווייל ער ניט — טאָ זאָג אַ סוד אים:
אויסגענייהט מיט זיידען־פאָדעם
ליגען צוויי טוץ העמדער גרייטע,
חופּה־קליידער — שוין גענייהטע;

פוך און פעדערען געפּליקטע,
ציכלאַך זיידענע געשטריקטע: —
ס'האָט מיין מאַמע און מיין באָבע
אָנגעגרייט מיין גאַרדעראָבע.

גאָלד־געוועבט און פּרעכטיג זעהר
ליגט און וואַרט מיין חופּה־שלייער;
גרייט נדן, איך בין אַ גרייטע, —
וואָס־זשע זאַמט ער זיך דער שוטה?...

*

— ווייער, שלייער, חופּה־שטאַנגען —
האָט די פּאַווע אָנגעפאַנגען, —
היינט באַנאַכט וועט דיין באַשערטער
וויסען דיינע הייסע ווערטער.

כ'וועל פונדיינעטוועגען אים געריסען,
ווייזען אים דיין בילד דעם זיסען, —
וועט ער קומען פון דערווייטען
אויף אַ קאָטשערע צורייטען.

ער וועט קומען שנעל צושוועבען
און וועט זאָגען: — אַך, מיין לעבען!
וואָס מיר קליידער, ווער מיר געלטער! —
איך האָב דיך פון אַלע העלטער.

צווישען פּרת, חדקל — דאָרטען...

צווישען פּרת, חדקל, — דאָרטען
בליהט אַ פייגענבוים אין גאָרטען,
און אַ פּאַווע אין די צווייגען
זיצט אַ גאָלד'נע, פּיקט די פייגען.

פּאַווע, פליה אין ווייטע ערטער:
דאָרט איז ערגעץ מיין באַשערטער;
טרעפסט אים — זאָלסט אים גאָרנימ' זאָגען,
בינד און ברייננ מיר אים צוטראָגען!

האָסט קיין פּאָדעם ניט פון ליינען? —
פּרוב מיט גוטען מיט אים טענען:
זאָג אים, פּאַווע, זאָלסט געדיינקען,
אַז איך שטאַרב אַוועק פון בייגקען.

זאָג, אַ גאָרטען בליהט אַ שיינער,
נאָר עס ווייס דעם וועג ניט קיינער,
און אַן עפּעל זאַפּטיג-זיסען
איז ניטאָ, ווער ס'זאָל געניסען.

ווידער זאָג אים דאָרט מיין חתן:
ס'ווערט באַנאַכט מיין בעט באַגאָסען
פון די טרערען, — און מיין קישען
ברענט אונטער מיין לייב דעם פרישען.

V

פאלקס-לידער

באַנאַכט

ס׳שיט די שטילע נאַכט מיט סודות,
ס׳איז די גאַנצע וועלט אַנטשוויגען;
נאָר די וואַסער-מיל — זי וואַרפט זיך,
לאָזט דעם טייך ניט רוהיג ליגען...

ס׳ווערט די שוואַרצקייט אַלץ געדיכטער,
שאָטענס מערען זיך און מערען;
זאַכט אין ים פון נאַכט און שוואַרצקייט
פאַלט אַ שטערן נאָך אַ שטערן...

שטיל אַרום. מיין האַרץ נאָר, פיל איך,
וויל ניט שווייגען, וויל ניט שטומען,
און איך הער אַ קוואַל אַ ריינעם
אין מיין האַרצען רוישען, ברומען...

און עס רעדט פאַמעליך: „קינד מיינס,
ס׳ווערט מקוים דיין באַגערען.
זעהסט, אַ שטערן פאַלט פון הימעל,
גלויב, מיין קינד, — ס׳איז ניט דיין שטערן!

דיינער זיצט נאָך פעסט און פינקעלט
אין דער שטערן-קייט דאָרט אויבען;
גיב אַ קוק, דו זעהסט? — ער ווינקט דיר,
און זיין בליק איז טרייסט און גלויבען"...

און איך קוק אַהין צום שטערן,
ווי עס ווערט די וועלט אַנטשוויגען — —
מיין וועלט, ווייס איך, איז נאָר איינע —
כ׳פיל זי אין מיין האַרצען ליגען...

*

זיי אַ שוץ מיר...

זיי אַ שוץ מיר, זיי אַ שוועסטער
און אַ מאַמע מיר אַפילו,
לאָז מיין קאָפּ אין שויס דיר לייגען
אויסצוגיסען דיר מיין תפלה...

און פאַרנאַכט, אין צייט פון רחמים,
וועל איך עפנען דיר מיין טענה!
מ׳זאָגט, ס׳איז ערגעץ דאָ אַ יוגענט —
וואו איז מיינע?

נאָך אַ סוד נאָך וועל איך פאַרטרויען:
כ׳בין פאַרבּרענט פון שעה׳ן טריבּע;
מ׳זאָגט, ס׳איז ליבּע אויף דער וועלט דאָ —
וואָס איז ליבּע?...

שטערן האָבּען מיר באַטראָגען,
און דער חלום איז קיין וואָר נישט;
איצטער אין דער וועלט דער גאַנצער
האָבּ איך גאָרנישט...

זיי אַ שוץ מיר, זיי אַ שוועסטער
און אַ מאַמע מיר אַפילו,
לאָז מיין קאָפּ אין שויס דיר לייגען
אויסצוגיסען דיר מיין תפלה...

*

זיי אַן אָנדיינק מיר פון קדושה,
שיין מיר אין די זונען-שטראַלען,
ווינק צו מיר פון הימעלס שטערן,
רוף צו מיר פון מיין האַרצ'ס דופק,
ציטער אין מיין טרערס אַ טראָפּען... —
בין באַשאַפען דיר צו דינען!
מיינע טרערען, מיינע זיפצען
מיין האַרצ'ס שלאָגען און מיין אָטעם,
אויך דעם לעצטען חלום מיינעם,
וועל איך ברייננגען דיר אַלס אָפּפער
ביז מיין לעצטער טאָג וועט קומען.

*

און אין גאָלד פון ליכט דעם קלאָרען,
וועלכעס שטראָמט אריין דורך ס'פענסטער
אין מיין צימער, שטעהט אויף ווידער,
שיינט פאר מיר איר עבענבילד;
ס'איז זי אין איר גאנצער ריינקייט,
ווי אויף פליגלען פון דעם ווינט לייכט,
שוועבענדיג ווא זומער-פויגעל,
דורכאויס ליכט, אליין דער ליכט-גלאנץ,
ווי פון ליכט צום ליכט באשאפען...
און אָט זענען אירע אויגען,
טויבען-אויגען פול מיט שוויינען,
וואָס פון זייערע שווארצאפלען
שטראלט שטיל-שטיל דאָס ליכט פון פרידען,
ס'ליכט פון חסד, זעעלען-ריינקייט.
און אין גאָלד פון ליכט דעם קלאָרען
שטעהען אויף מיט שטומען פאָרוואורף
איצט פאר מיר די אויגען אירע,
טויטען מיך מיט זייער שטראָף-בליק,
קוקען שטיל אזוי און פרעגען:
‚אך, מיין ליבער, איז געווען דאָס
אלץ נאָר חלום, פאלשער כשוף?'

ניין, מיין ריינע! כ'האָב געליבט דיך,
און איך ליב דיך אויף אן אמת;
ווען אפילו כ'האָב פארלאָזט דיך,
האָב איך עס געטאָן אויס ליבשאפט.
ביסט צו ריין צו זיין מיין פריינדין,
ביסט צו הייליג מיט מיר זיצען;
ווי-זשע מיר מיין גאָט, מיין מלאָך,
צו דיר וועל איך בעטען, דינען;

זי האָט מיר געשיקט אַ בריוועל,
און אין בריוועל שטעהט געשריבען:
„אַלץ, וואָס ס'האָט געליבט מיין זעעל נאָר,
אַלץ, פון וואָס מיין גייסט געטרוימט האָט,
אַלץ, וואָס איז געווען מיין חיות,
און מיין בענקשאַפט און מיין גלויבען —
איז דאָס אַלץ, דו פריינט מיין האַרצענס,
קוואַל מיין לעבענס, זעעל מיין זעעלעס, —
איז דאָס אַלץ געווען אַ חלום?...

האָסט פאַרגעסען? ניין, דו קאָנסט'ס נישט!
ניין, דו קאָנסט ניט דאָס פאַרגעסען,
וואָס אַריינגעפלאַנצט אין אונזער
אָטעם האָט איינאיינציג לעבען;
וואָס איין זון האָט אָנגעצונדען
איבער אונזער ביידענס הימעל;
וואָס'ט איין גינגאָלד-טרוים געגאָסען
אויף דעם גייסט און אונז באַהעפטען...
ניין! דו וועסט ניט וואַגען רייסען
יענע בלום, וואָס גאָט אַליין האָט
איינגעפלאַנצט אין אונזער האַרצען"...

און ווי כ'האָב דעם בריוו געלייענט,
האָט וו'אַ האַנט אַ ווייכע, צאַרטע
אויסגעקריצט אין האַרצען מיינעם
נאָך אַמאָל די ווערטער אירע:
„ניין! דו וועסט נישט וואַגען רייסען
יענע בלום, וואָס גאָט אַליין האָט
איינגעפלאַנצט אין אונזער האַרצען"...

וואו ביסטו?

פֿון דאָרטען, וואו דו ביסט, מיין איינציגע באַשערטע,
און שכינה פֿון מיין טרוים, געגלוסטע און באַגערטע, —
אַנטפּלעק זיך שוין און קום, און קום געשווינד פֿון דאָרט
אין מיין באַהאַלטען אָרט.
און כּל־זמן ס׳איז נאָך צייט — קום מיר אַ תּקון געבען
און קעניג אויף מיין לעבען,
און גיב מיר מיין געהייבטע יוגענט היינט צוריק —
און בריינג מיך אום צוזאַמען מיט מיין גליק.
און אונטער דיינע ליפּען זאָל מיין פֿונק דערגליהען,
און לאָמיך צווישען דיינע בריסט מיין טאָג דערציהען,
ווי צוגעטוליעט פֿעסט צום בלומענשויס
אַ שמעטערלינג פֿאַרנאַכט געהט אויס.

וואו ביסטו?

אַז דו ביסט נאָך געווען אַ ווייטע אומבאַקענטע —
שוין פֿלעגען רופֿען דיך די ליפּען די צעברענטע;
און מיין געלעגער האָסטו גאַנצע נעכט געהיט,
און ווי אַ פֿייער־קויל בּאַ מיר אין האַרץ געגליהט.
און כ׳האָב געוויינט באַנאַכט, מיין קישען שטיל געבּיסען,
און ס׳האָט מיין לייב געשמאַכט און זיך צו דיר געריסען;
און אויף דער ברייטער גמרא גאַנצע טעג פֿאַרטרוימט,
אין וואַלקענדעל מיט גאָלד באַזוימט,
אין לויטערסטען געבעט, אין מיינע ריינסטע פֿריידען
און אין די הייליגסטע פֿון מיינע ליידען —
האָב איך נאָר איינס געגאַרט, נאָר איינס פֿאַרלאַנגט האָב איך:
נאָר דיך, נאָר דיך, נאָר דיך...

*

אויפֿן בית־עולם

שטיל האָבּען די בּוימער צו מיר זיך געבּויגען:
רוהה אָפּ אינם שאָטען, דו פּרוב דיך דאָ לייגען..

אַ מצבה אַזאַ און אַזאַ בּערגעל ערד —
און יעמהידער צער וואַלט גלייך אויפגעהערט.

וואָס טויגען דיר הונדערטער טויטען אַ טאָג? —
שטאַרבּ איין מאָל און וועסט מער ניט וויסען קיין קלאָג!...

מיר וועלען צעטיילען זיך שטיל מיט דיין קראַפט:
אַ טייל פאַר די ווערעם, אַ טייל אונז אויף זאַפט...

דען איבּעראַל פליסט עס דאָס לעבּען מיט שוים —
קאָנסט בּליהען און בּלימעל, קאָנסט בּילדען אַ בּוים.

וועסט אומעטום לעבּען — און ס'וועט דיר זיין גוט...
דו קום נאָר צו אונז! אַהער, פליישׁ-און-בּלוט!

צום ווינט מיינע זיפצען געוואָרפען...

צום ווינט מיינע זיפצען געוואָרפען,
אין זאַמד מיינע טרערען פארלאָרען...
ווינט! זאָג, איב דו טרעפסט וואו מיין ברודער,
אַז קויל איז פון מיר איצט געוואָרען.

און זאָג אים: ערשעפט איז מיין ליכטקוואַל
און טראָפענווייז איז ער פארדאָרבען,
דאָס העלישע פייער פון הארצען —
אַ פונק נאָך אַ פונק אָפגעשטאָרבען.

און איצט — ווי אַ וואונד איז מיין ליכטקוואַל,
ער טריפט נאָר אין מאַנכע מינוטען,
און ס׳רויכערט מיין הארץ זיך פארבאָרגען,
געוואַלגערט אין פייער און בלוטען.

3

און אמציה האָט געזאָגט צו
עמוס'ן: "זעהער, אנטלויף!"
(עמוס, ז', יב).

"אַנטלויף"? — אַנטלויפען וועט דאָך ניט אַ מענשען-קינד, ווי איך!
דען לאַנגזאַם האָבען מיינע רינדער מיך געלערנט געהן,
אויך ריידן האָט מיין צונג זיך קיינמאָל ניט געלערנט גרינג,
און ווי אַ האַק וועט פאַלען שווער מיין וואָרט אויף אייך אליין.

און אויב מיין קראַפט האָב איך פאַרשווענדט אומזיסט — איז ניט מיין שולד!
דען אייער זינד איז עס, און טראָגט פון אייער זינד די לאַסט:
עס האָט מיין האַמער ניט געפונען אונטער זיך דעם שטאָל,
און ס'האָט מיין האַק געטראָפען אין פאַרפוילטען האָרץ מיט האַסט...

נאָר ס'אַרט מיך ניט, דען שלום שליסען וועל איך מיט מיין גורל איצט,
און אָנבינדען וועל איך מיין ווערקצייג צו מיין גאַרטעל שטום,
און ווי א טאָג-פאַרדונגענער, האָס איז פון לוין גערויבט,
וועל איך זיך לאַנגזאַם אומקערען אַהין, פון וואַן איך קום.

און אומקערען וועל איך מיך צו מיין שטילער היים אין טאָל,
און שליסען וועל איך הייליג מיט די וואַלד-בוימער אַ בונד...
דאָך איר, פון גרויס ביז קליין, איר זייט צעפרעסען און צעפוילט,
און מאָרגען וועט אייך אַלעמען אַוועקטראָגען דער ווינט...

*

נאָר דאָך זייט איר טייער מיר, פעלדער!
פון דאַן, זייט כ׳דערמאָן מיינע ברידער,
וואָס ארבעטען וויט אין מיין אייג׳נעם,
דעם ליבען, פארלאָזענעם לאַנד;
ס׳קאָן זיין, אין דיזעלבע מינוטען
קלינגען הויך זיי׳רע שטימען אלס ענטפער
צום וויטען און עלענדען ברודער,
וואָס לעבט אין דעם גלות, אין שאַנד!

*

נאָר אָט איז דער ווינט שוין אַנטלאָפען.
עס האָבען די גאָלדענע זאַנגען
אין אומגעשטערט שטילקייט, פאַרחלומט
די קעפּלעך צוריק אָפּגעלאָזען;
נאָר טיף אין מיין האַרץ האָט אַ שטורעם,
אַ שרעקליכער, רוישענדער שטורעם
פון האַלב שוין פאַרלאָשענע קוילען
אַן אומגעהויער בראַנד אויפגעבלאָזען.

איך שטעה פאַר דעם פעלד פאַר דעם רייכען,
דעם רוישענדען, פרעהליכען, ברייטען,
און פיל ערשט מיין אָרימקייט איצטער,
און ס'עקבערט אין קאָפּ די געדאַנקען:
ניט איך האָב דאָס פעלד אויסגעאַקערט,
ניט איך האָב מיט קערנער פאַרזייהט עס,
ניט איך וועל, ניט איך, צונויפנעמען
די פולע, באַלאָדענע זאַנגען!

ניט איך האָב אַ וואַרעמען רעגען
פאַר זיי בּאַ מיין גאָט אויסגעבעטען,
ניט איך האָב מיט שוויס־טראָפּען הייסע
דאָס פעלד באַדעקט, ווערענדיג מיד;
ניט איך פלעג זיך פרעהען באַטראַכטענד,
ווי ס'גיסען זיך אָן פול די זאַנגען,
און שניידענד—אויף זיי וועט ניט פאַלען
מיין קלינגענדיג־פרעהליכעס ליד!

און קלאָרינקע וואָלקענדלעך ציהען
זיך הויך אויף דעם הימעל דעם בלויען,
און קריכען, און שוועבען, און ווארפען
אַ דונקעלען שאָטען געדיכט,
פאַרהילען די גאָלדענע פעלדער;
עס וויהט זיס אַ שטילינקעס ווינטעל
און ווינגט שטיל די גאָלדענע זאנגען,
וואָס טרוימען אין שאָטענס און ליכט.

נאָר אָט האָט אַ ווינט זיך מיט מאכט דורכגעטראָגען,
ביז האָבען די זאנגען צו דר'ערד זיך פארבויגען,
דערשראָקען אַזוי ווי אַ טשערעדע שעפסען
איז וויט-וויט אנטלאָפען, פאַרפלויגען.
זיי האָבען פון באַרג זיך אין טאָל וויט פאַרקייקעלט,
פון טאָל צו דעם רוישענדען וואלד זיך פאַרטראָגען;
און ס'האָט זיס אַ היימליכער רויש זיך צעגאָסען
און היימליך, פול לעבען געשלאָגען.

וואו לויפט איר, איר זאנגען, וואָס רוישט איר און שטורעמט?
ווער שלאָגט אין אייך כוואַליעס אַזוי ווי אין ים?
פאַרוואָס, זאָגט, באַדעקט איר די פליהענדע פייגעל
מיט כשופדיג-גאָלדענעם פלאַם?
צי ציהט איר אַהין, וואו די וואָלקענדלעך שוועבען?
צי אַ לאַנד לויטער פריהלינג איז אייער פארלאַנגען?
צי אַהין, וואו ס'פאַרטראָגען די טרוימען די זעעלע, —
אַהין ציהט איר, גאָלדענע זאנגען?

כ׳באַהאַלט זיך טיף-טיף אין די קאָרן,
עס נעמען אַרום מיך די זאַנגען,
איך ווער, ווי אַ שיפעל אויף כוואַליעס,
פאַרשלעפּט אין דעם וואַקסענדען מעער;
דער וואַלד שטעהט פון ווייטען פאַרחלומט
און וויגט זיינע בוימער פאַמעליך,
עס סודען זיך זיס גרינע בלעטלעך...
איך שטעה פון דערווייטענס און הער.

איך פאַל צו דער ערד צו דער פייכטער
און גראָב איין אין איר מיין געזיכט טיף,
איך וויין אויס מיט ביטערע טרערען
דעם וועהטיג דעם גרויסען פון האַרץ:
מאַמע-ערד! מיין געליבטע, געבענשטע!
פאַרוואָס, זאָג, פאַרטיילסטו פון מיר נאָר
דיין געטליכע, הימלעשע ברכה?
אוי, טיף איז און גרויס איז מיין שמאַרץ!

ס׳איז שטיל אַלץ. די זון האָט זיך הינטער
די בערגער די הויכע באַהאַלטען,
פאַרשלאָסען אין וועגט פון די זאַנגען,
געה שטום איך באַזאַכט אויפן שטעג...
עס האָבען זיך העל-בלויע הימלען
הויך איבער מיין קאָפּ אויסגעצויגען,
און ס׳ציהען אַרום מיר זיך פעלדער
מיט זאַנגען אָהן שיער און אָהן ברעג.

אין פעלד

ניין, ניט ווי אַ פויגעל, וואָס כאַפּט זיך
פון שטייגעל אַרויס מיט געזאַנג,
און ניט ווי אַ לייב, וועלכער רייסט זיך
פון גראַטע אַרויס אויף דער וועלט;
אַזוי ווי אַ הונט נאָר געשלאָגען,
געפּייניגט, געמאַטערט גאַנץ לאַנג,
בין איך היינט פאַרשעמט און דערשלאָגען
אַנטלאָפען אין רוישענדען פעלד!

אין טאָל און אויף באַרג!... דאָרטען שטעהען
אין גרינסען באַהאַלטענע הייזלעך,
דאָרט ליגט אויף די מענשען גאָטס ברכה,
און לעבען צופרידען און שטיל;
עס וואַקסט זייער גוטס און עס מערט זיך,
זיי זעהען אַ לוין פאַר דער אַרבעט —
אַהינצו, אוי, רייסט זיך מיין זעעלע
און ציהט זיך מיין האַרצענסגעפיל!

איך געה אום אין פעלד און הער צו זיך,
וואָס גאָט רעדט צו מיר דורך די קאָרן,
וואָס סודעט דאָס ווינטעל, זים גלעטענד
די הויכע און שטאָלציגע זאַנגען?
וואָס וויגען זיי טרוימענד די גאָלדענע
פולע און האָריגע קעפּלעך?
וואָס שעפּטשען די בלויאינקע בלימלעך,
זיך בויגענד ווי פול מיט געדאַנקען?

רײַס איך דאַן פֿון ברוסט מײַן האַרץ אױס,
װי אַ שװערד, באַדעקט מיט ראָסט,
פֿון איר שײד... און לײג אױף שטאָל דאָס
און צעגליה דאָס אױפֿן פֿראָסט.

און כ׳װעל שמידען מיטן האַמער:
קלאַפּ און קלאַפּ! זײ שטאַרק און פֿעסט!
און עס װעט פֿון װאַלד דער אָפּקלאַנג
ענטפֿערן: אָמן, שטאַרק און פֿעסט!

און מײַן האַרץ װערט פֿול מיט קרעפֿטען,
װאָס ס׳האָט קײנמאָל נישט געװאוסט —
שטאַרקער, מוטיגער װי פֿריהער
װעט עס קלאַפּען אין מײַן ברוסט...

*

עד! אראָפּ די מרה-שחורה!
זעה, ווי שיין איז ד׳וועלט פאַרצירט!
כ׳וויל דעם לעבענס-כוס אויסטרינקען,
איידער ס׳האָט אים ווער באַרירט!

ביז צום גרונד וויל איך אויסטרינקען
מיט איין זופּ דעם גאַנצען כוס!
כ׳וויל צעגיסען היץ און יוגענט
אָהן אַ חשבון, אָהן אַ מאָס!

ווען דאָס האַרץ וועט ווערען ליידיג,
אויסגעטריקענט, פּוסט און קאַלט, —
טראָג מיך, בריינג מיך הינטערן שטאָט ווייט,
דאָרטען וואַרט אַ טיפער וואַלד...

ס׳שטעהען שטאָלץ דאָרט הויכע סאָסנעס,
ווי די זיילען אין אַ שלאָס.
אַלץ איז גרייט און ריין... מען וויים נישט,
צוליב ועמען, צוליב וואָס...

ס׳שטעהט דער וואַלד פאַרקלערט, פאַרזונקען
אין אַ טיפען, ווייסען סוד.
אויף אַן אומבאַפלעקט מזבח
דעמפט ער ווייסען שניי צו גאָט...

קלאָרען שניי, נאָך אומבאַרירטען,
כ׳וויים אין יענעם וואַלד אַן אָרט,
ס׳שטעקט דאָרט ערגעץ אַ קאָוואַדלע
און אַ האַמער ליגט אויך דאָרט!

פונקט ווי ס'וואַלט איין ווילדער חשק
אָנגעכאַפּט זיי: מיט אַמאָל
אין איין אָטעם איבערפליהען
שטאָט און פעלד און באַרג און טאָל.

הפקר, הפקר! אַלץ איז הפקר!
הוי, דו קוטשער! טראָג געשווינד!
וואַרף אַריין מיך אין דעם וויכער
און צעבלאָז מיך אויף דעם ווינט!

טראָג מיך ווייט! וואוהין? ניט פרעג מיך.
איינס איז מיר! אַוואו נאָר ס'גליהט
כאָטש אַ פונק פון פרייד און לעבען
און אַ טראָפּען בלוט נאָר זידט.

יאָ, איך בין אַ ישיבה-בחור,
מיין געזיכט, ווי קרייד איז ווייס;
נאָר אין זיך פאַרבאָרג איך קרעפטען
אונטער אַ דיקען פאַנצער אייז.

און מיין אייז — עס שמעקט מיט פריהלינג,
וואָס איז פול מיט פראַכט און לוסט.
אַזאַ נייעם, פרישען פריהלינג
האָט קיין מענש נאָך נישט געוואוסט!

וואָס-זשע ברומט איר, טעלעגראַף-דראָטען,
אַזוי אומעטיג און קאַלט!
ס'רוישט אין האַרץ אַ שטראָם פון לעבען,
ס'זינגט דאָס בלוט אין מיר און שאַלט!

,שריק—שראַק, שריק—שראַק׳, קריצט דער שניי ז׳אָרט,
און פון אַלע זייטען גאַס
הערט אַ קריג זיך, ווי פון מעסערס,
וועלכע רייבען זיך מיט כעס.

ווי אַ שווערדען-קלונג אין לאַגער
אומעטום נאָר קריצט און קראַכט —
פון דעם שניי, וואס ווערט צעריבען
אונטער טריט מיט פעסטער מאַכט...

דאָס איז מאָרגען-טריט, וואָס סקריפּען
פול מיט לעבען, פריידען פיל;
ס׳פליהען פערד... די נעזער פאַרען,
ס׳קלינגען גלעקלעך: ציל, ציל, ציל...

אין פּורפּורנע, בלויע נעצען,
פיס געטאָקטע, העלזער — רונד,
וואַרפען, שפּריצען שניי-ראַקעטען,
פליהען דורך — און זיי געזונט!

ס׳ווייזען זיך נאָר אין דעם שטורעם,
וועלכער טראָגט אַהין און קריק,
ראָזע, פלאַמענדע געזיכטער,
אָנגעצונדענע פון גליק.

ס׳טראָגט זיי, ווי מיט ווילדע רוחות
ווייט אַוועק דאָרט, פאַר נאָך פאָר,
ווייט, וואו ס׳וואַקסט דער וויפער פעפער,
העט צון אַלדע ווייסע יאָר!

שטעהט אַ דעמב באַזעצט מיט פייגלעך,
דורך באַגלאָזט, דורך — בליץ און בלאַנק
און פאַרהילעכט דעם פריהמאָרגען
מיט אַ לעבעדיגען קלאַנג.

IV

אוי, צעשפּיל דיך, פראָסט, מיט וואוט,
סמאַליע, שטעך און ברען און גלוט!

גיס דיין שטאָל אין האַרץ בײַ מיר,
אויף מיין וואָנס ד'עם הויך באַפריר!

און באַשמיד מיין ברוסט מיט אייזען,
טאָמער וועט זי זיך צערייסען

פון פיל גבורה און פיל וואוט.
הוליע, פראָסט, און ברען און גלוט!

שטריינג די מוסקלען אָן, ווי שטריק,
און מיין הויך אין האַלז פאַרשטיק!

פינקלענד, שטראַלענד שעמעריר,
וואָס אַמאָל אַלץ מערער פריר!

V

ס'ציהט אַ רויך זיך פון די קוימענס,
קרייזט זיך רוהיג און באַזאַכט,
אויף דעם ווייסען שניי די ראָבען —
לעבעדיגע שטיקלעך נאַכט...

אַ באַפעל, זעהט אויס, אַ שטרייננגער
דורכגעגאַן איז היינט באַנאַכט:
„וויים זאָל ווערען! מאָרגען ז׳ יום-טוב!
צירט אייך אויס אין שענסטען פּראַכט״!

און עס האָט אַ שניי אַ פרישער,
ערשט פון הימעל, שפּאָגעל ניי,
גיך פאַרשאָטען וואו אַ גריבעל,
וואו אַ פלויט פאַרדעקט דערביי.

און עס האָבען מאַרמאָר-ווייסקייט,
גאָלד און זילבער און קריסטאָל
זיך צעוואָרפען און צעשאָטען
און צעשפּילט זיך מיט אַמאָל!

קלאָרע ליילעכער צעוויקעלט,
אויסגעבעט די גאַנצע שטאָט,
זילבער-קייטלעך אָנגעהאַנגען
אויף דעם טעלעגראַפען-דראָט.

טישטיכער געשפּרייט אויף דעכער,
מיט קריסטאָל׳נע פרענז באַצירט; —
גאָטס אַ גרויסער, ווייסער יום-טוב
איז געקומען — און רעגירט!

און די ווייסקייט בלענדט און צויבערט...
אין דער הויך, פון אויג פאַרשטעלט,
פלעכט אַ האַנט פון גאָלדענע שטראַלען
טויזענט קרוינען גאָר דער וועלט.

ווידער קוקט אַ טאָג אין פענסטער,
אַזוי זיכער, קאַלט און העל,
ווידער פרעננט מיין האַרץ פון קרעפטען,
איך בין ווידער יונג — און קוועל...

ס׳ווערט מיין האַנט אַ פלעצעל אייזען,
און מיין אָרעם אָנגעשטאָלט;
כ׳וואָלט אַ לייב, מיר דוכט, צעריסען,
כ׳וואָלט אַ ריז אויף שטויב צעמאָלט.

III

אויף דער שוועל האָט מיך באַגעגענט,
אָפּגעגאָסען אומגעריכט, —
כליופּ אין פנים! — כ׳ווייס אַליין ניט,
וויפיל שעפעל קאַלטע ליכט.

כ׳ווייס אַליין נישט, וויפיל זונען
האָבען גאָלד אויף מיר געשפריצט...
ווייט האָט זיך אַנטבלויזט גאָטס וועלטעל,
פרעך געפינקעלט און געבליצט...

וואו נאָר ס׳קאָן דאָס אויג דערגרייכען
גלאַנצט גאָטס וועלטעל, שעמערירט,
אויסגעשאָטען מיט בריליאַנטען
און מיט דימענטען פאַרצירט.

ס׳איז דער פראָסט אַליין דער מושל,
שטאַרק און קרעפטיג איז דער ריז,
ס׳דינען קעלט און שיין צוזאַמען:
דער מיט נאַדעל, דער מיט שפּיז...

ס'האָט דער ווינטער-גלאַנץ דער פרישער
די נשמה מיר באַנייט,
פונקט עס וואָלט אַ ווייסער מלאך
זי פון שמערץ און זינד באַפרייט.

II

ס'האָט דאָס איז באַדעקט מיין פענסטער,
האָט די ליבּע זון פאַרשטעלט,
נאָר אין מיטען האָט אַ פונק זיך
אָנגעצונדען און געקוועלט.

ס'האָט אַ גאָלדן מאָרגען-שדיל,*)
זונענשטראַל און זונענשטויב,
אומגערן זיך דאָ פאַרפּלאָנטעט
אינם וועלדעל אויף דער שויב...

און ער פלאַטערט דאָרט, דער שטיפער,
שמעלצט זיך, פּלאָנטעט זיך אַלץ מער;
פּלוצלינג גיט ער זיך אַ צאַפּעל,
און עס ווערט פון אים אַ טרער...

באַלד — אַ טראָפּען נאָך אַ טראָפּען —
ווידער איז די שויב קריסטאַל...
שפּרינגט אַריין אַ היל שטראַלען
און באַפאַלט מיך מיט אַמאָל!

זי, די זון, האָט פאַרט דערטאַפּט מיך,
מח, אין שטוב — און שפּרינג אַריין, —
אויסגעשאָסען גלייך אין פּנים
אַלע אירע שפּיזען שיין.

*) אין אָריגינאַל: „צפּריר“ אַ תּלמודיש וואָרט, ד. ה. אַ באַגינען וואָס טראָגט פונאַנדער די בשורה, אַז די זון גערט שוין אויף.

ווינטער־לידער

I

אויפגעוועקט האָט היינט פון שלאָף מיך
פריהע קעלט, אַ קרראַ פון ראָב —
און איך וויים נישט, וואָס איז פּלוצלינג
אַזאַ פרייד אויף מיר אַראָפּ.

ווער האָט דאָס געשיינקט מיין הארצען
אומגעריכט אַ גליק אַ נייס,
וואָרום איז מיין צימער פּלוצלינג
הנ׳עוודיג און בלווילעך-וויים.

זעה, אַ וועלדעל!... אויף די שויבען
וואַקסט עס פריש אין ווינטער-פּראַכט,
אויפגעבליהט, ווי אהרנס שטעקען,
האָט דער פענסטער איבער נאַכט.

סאָסנעס, דעמבעלעך באַשנייטע,
און פון פּאַלמען דאס געשטאַלט.
גוטען מאָרגען, ווינטער-שפּראָצונג!
בראַוואָ, קליינער, מילדער וואַלד!

און אַ קאַלטער גלאַנץ אַ העלער
האָט מיין צימער פול געמאַכט,
גלייך עס וואָלט אַראָפּ אַ מלאך
און עס אויסגעקאַלכט די נאַכט...

IV

פרעמדע איבערזעצונגען

און באַפּרייטע, ברייטע כוואַליעס
וועלען טרייבען דורך די בריקען
גאַנצע מחנות שטיקער אײז —
זיי צום שוואַרצען ים פאַרשיקען:

„געהט צו אַלדע שוואַרצע ימים!" —
און צעבראָכענע אויף פיצלעך,
וועלען זיי אין וועג באַקומען
קאַלטע פעטש מיט הייסע שמיצלעך.

פאַטשען — וועלען שטריינגע כוואַליעס,
שמייסען — וועלען ריטער-שטראַלען;
פיש אין וואַסער וועלען זינגען,
שטומע שטיינער וועלען שאַלען...

און דער טייך, באַפרייט און גליקליך,
וועט זיך ברייט און ווייט צעגיסען
און דעם ליבען שיינעם פריהלינג
מיט אַ שמייכעלע באַגריסען...

*

עפּעס מינעט זיך די לופט,
ווי אַ כּלה באַם איינגנעמען...
טוט אַ שיין — און ווערט פאַרשעמט,
שטראַלט — און לאָזט אַראָפּ די ברעמען...

אָט ווערט ליכטיג, אָט ווערט דונקעל
און אָט גיסען זיך צחאָמען
ליכט מיט שאָטען... יאָ, דאָס האָט
טויזענט חנ׳ען, טויזענט טעמ׳ען...

און דער טייך? — איר הערט זיין קרעכצען
און זיין סקריפּען פון דער ווייטען?
עפּעס נעצט דאָרט, עפּעס פּלאַצט דאָרט,
עפּעס שפּאַרט דאָרט אין די זייטען.

עפּעס רודערט זיך דאָרט אונטען...
באַלד, אָט באַלד וועט זיך באַווייזען,
וואָס דערשטיקטע קרעפּטען קאָנען,
ווי די נויט ברעכט אייז און אייזען...

אַלע שטראָמען שטילע וואַסער,
ווי מיט איין געדאַנק און עצה,
וועלען זיך אַ נעם טון „ראַזאָם"
— און אַ שפּאַר טון מיט איין פּלייצע —

„ראַזאָם, ברידער!" — און צעבראָכען
וועט די גראָבע אייז-דעק ווערען,
די, וואָס האָט פון זיי פאַרשטעלט
הימעל, זון, לבנה, שטערען.

אָבער איך — איר הער קיין וועלט נישט,
איך צעשפּיליע די קאַפּאָטע
און איך לויף אויף גאָטס באַראָט
טאַנצען מיט אַ שטראַל אין בלאָטע.

מיר געפעלט דער ערב פריהלינג
דוקא ווי ער שטעהט און געהט,
אָנגעטאָן אין שמאַטעס-וואָלקען
מיט אַ גאָלד׳נעם שטראַל באַנייט.

איך האָב ליב זיין קאַלטען ווינט,
וואָס ער פּאַטשט אין האַלז און אַקען,
ווען פון פּאָרענט קושען, הלובען,
זיסע ווינטלעך מיינע באַקען.

מיך אַנטציקט זיין פּיצעל הימעל,
וואָס אַנטבלויזט זיך פריש און איידעל,
ווי דאָס יונגע פרומע לייב
פון אַ אידיש כשר מיידעל.

כ׳ווער צעשמאָלצען, כ׳קוועל פאַר תענוג,
ווען אַ ברען, אַ שטראַל אַ פרייער
טאַנצט און שפּילט זיך מיט דעם שאָטען,
און דער שאָטען שפּילט מיט פייער...

יאָ, כ׳האָב ליב זיין איידלען שפּילען
פון די דינסטע, ריינסטע גאַמען
ליכט און שאָטען... עפּעס האָט דאָס
טויזענט חנ׳ען, טויזענט טעמ׳ען;

ערב פריהלינג*)

עפּעס איז די לופט מעוברת,
און פּנים — מיט אַ צווילינג:
כאַפּט אַ פרעסטעל — דוכט זיך, ווינטער,
בלאָזט אַ ווינטעל — דוכט זיך, פריהלינג.

כ׳שטעה אויף פריה — דער דאַך געזילבערט
און אַ בעלמע אויף די שויבען;
דאָך אין דרויסען פליהען העבער
צו דעם הימעל ווייסע טויבען.

און די צעפּלעך אייז, ווי ליכטלעך,
אָנגעצונדען מיט אַ העלען
שטראַל, צעשמעלצען זיך און טריפען, —
צי זיי ווייגען, צי זיי קוועלען?...

נעמט דעם לוח! — וואָס, אַ פריהלינג?
ווייס איך, וואָס ער בעבעט דאָרטען!
ציגען זאָלען אַזוי וויסען
שפּרינגען אין דעם רבינס גאָרטען!

מאַל-דיך, פריהלינג איז נאָך ניט,
ס׳איז לעת-עתה ערב פריהלינג,
און לעת-עתה בלייב פאַרשפּיליעט —
קאָנסט נאָך כאַפּען אַ פאַרקילונג.

*) געשריבען באַלד נאָך דעם פּאָליטישען אַזוי גערופענעם „פריהלינג“ אין רוסלאַנד.

אויך די צינגלעך ווערען שאַרפער
און סע בליצט אַ שפּיציג ווערטעל,
באַלד, נישט אויסגערעדט זאָל זיין,
נעהט מען איבער צו אַ קערטעל...

און פאַרטיפט מיט זיי אינאיינעם
אין געווינסטען און אין שאָדען —
הער איך איינער, ווי סע קלאַפּט מיר
שטילערהייט אַ בוים און לאָדען:

„בעל-הבית! אוי, מיר איז פינסטער!
בעל-הבית! אוי, מיר איז ביטער!
נאַקעט בין איך, און דער ווינט שמייסט
מיך אַליין מיט מיינע ריטער”...

כאַפּט מיך אָן באַם האַרץ און טוט,
מישענדיג דאָס טעשעל קאָרטען,
אַ קליין קרעכצעל: „נעבעך, נעבעך,
אַ רחמנות אויף מיין גאָרטען”!...

*

אין די ווינטער נעכט די גרויסע,
קומען גוטע ברידער שמועסען,
מיך מהנה זיין, דערווייל
טאַקע עפּעס גוטס גענוסען...

זיי אַרומזועצען באַם טיש,
וועל איך אַ געשריי טון: „פּאַני"!
— „מיינע", הייסט דאָס — נו, באַוויז זיך,
זיי מכבד „די קאָמפּאַני"!

מילא, רעדט מען נישט פון טיי,
קיכלעך, קאָרזשעס, פלאָדען, טאָרטען
און כדומה דאָרט געבעקסען —
נאָכדעם — יעמוד מיין גאָרטען!

און אין איין מינוט וואַקסט אויס
אויף מיין טיש אין מיטען ווינטער
באַרען, פלוימען, פערשקעס, וויינשעל —
און סע ווערט, ווי זאָגט מען, מונטער...

באַרען — מיינט מען איינמאַרנירטע;
וויינשעל — מיינט מען ווישניאַק שוואַרצען;
פלוימען, פערשקעס — הייסט פאָווידלע
און כדומה איינגעמאַכטסען.

און דער עולם כאַפט זיך צו —
שטערענס שוויצען, פיסקעס קנאַקען,
און מען אַרבעט לאַנג, געשמאַק
און מען רייבט אויף בײדע באַקען.

עפּעס אויך די ליכט, די וואַרעם
ווערען, פרעהליכער, געשמאַקער,
און מיין בליצלאָמפּ, דוכט זיך, ברענט נישט
מיט אַ פלאַם, נאָר מיט אַ פלאַקער...

און פֿאַרשטעהט זיך, אַז מיט צוקער
מיט געווירץ און לאָרבער-בלעטער!
נאָר די באַרען גופֿא זאָלט איר
דאָרט אַריינלייגען ערשט שפּעטער...

גאַנצערהיים, נאָר אָפּגעשיילטע,
מיט די שטעקעלעך אַפילו —
און איר מעגט שוין זיין באַוואָרענט —
ס'וועט נישט צוקערען, חלילה...

אָפּגעטאָן די באַרען זייערס —
הויבט איר אָן די עפּעל רייסען;
און פון עפּעל האָט איר צימעס,
קוגעל, קנישעס צום פאַרבייסען.

מיינט איר אפשר דאָס איז גאָר? —
פּע, אַזוי איז מעשה פּרעסער!...
דוקא פון די שענסטע עפּעל
שטעל איך עפּעל-קוואַס דריי פעסער...

ווייסט איר, שבת נאָכן שלאָף
אין אַן אָסיען-טאָג אַ מיאוסען,
ווען עס ווילט זיך, נאָר מען קאָן נישט
נישט קיין גענעץ טון, נישט ניסען...

און סע גלוסט זיך, נאָר מען ווייסט נישט
זים צי זויערס? עפּעס ווייניגס... —
דעמאָלט איז אַביסעל קוואַס
מיט אַ קיסליצע — אַ תענוג!...

דוכט זיך — גאָרנישט, קליינינקייטען —
נאָר די אַלע זיבען זאַכען
וועלען, מ-ירצה-שם, מיין שטוב
זומערדיג אום ווינטער מאַכען.

אָט די פּערשקעס, ווי איר זעהט זיי,
באַלד ווי נאָר זיי ווערען פאַרטיג,
פרעגעלט „מיינע״ איינגעמאַכטס —
אָבער איינגעמאַכטס גרויסאַרטיג!

ס'איז כדאי אים אָנצוקוקען.
יאָ, איך מעג דאָס אייך פאַרגינען...
פון דעם בוימעלדיגען סיראָפּ
שיינען פּערשקעס ווי בורשטינען...

האָב איך אייך געזאָגט גרויסאַרטיג —
מעגט איר זיך אויף מיר פאַרלאָזען;
„מיינע״, דאַנקען גאָט, פאַרשטעהט,
ווי מען טוט מיט אַבריקאָזען...

נאָכדעם געהט אַ סדרה פלוימען...
כאַפּט זשע נישט און לאָזט זיך ריידען —
פון די פלוימען ווערט פּאָווידלע —
און פּאָווידלע — טעם גן-עדן!

צוויי מעת-לעת געפּרייהט אין אייווען
אין איין עמער-טאָפּ אַ גרויסען
מיט געווירצען, רייבט מען נאָכדעם... —
נישט דאָס אָבער בין איך אויסען...

כ'זאָג אייך: ס'איז אַ מאכל — היינו:
ברויט, למשל, צו באַשמירען...
איצטער — יעמוד ר' בעריל!
באַרען, הייסט דאָס, איינמאַרנירען...

ווילט איר פון מאַרנירטע באַרען
זיין, ווי זאָגט מען, עכט צופרידען —
זאָלט איר טון אַזוי ווי „מיינע״:
פריהער דעם עסיג איבערזידען, —

מאַכען חוזק פון אַ אידען,
כ'ווייס נישט, וואָס זיי ווילען האָבען;
הוידען, גליטשען זיך אויף מיר —
טפו, אַ רוח אין זייער באָבען!...

ליגענדיג אַזוי און זעהן,
ווי עס ציטערט יעדעס בלעטעל —
דוכט זיך מיר, איך וויג זיך שטיל
אין אַ גאָלד געפלאָכטען בעטעל...

און פאַרקוק זיך גלאַט אַזוי
אויף די פיצלעך, שטיקלעך הימעל...
און עס וועבט זיך אויף די אויגען
זיס און ווייך און שטיל אַ דרימעל...

ווייסט איר: ווייך און זיס אַזוי...
עפּעס מעשה יצר-הרע... —
יאָ, וואָס זאָגט איר? דאַנקען גאָט —
ס'איז אַ גאָרטען אָהן אַן הרע!

טרעפט זשע, וואָס איך בין אַ בעלן
טון, אַשטייגער, מיט מיין גאָרטען? —
באַלד אם-ירצה-שם נאָך תמוז —
נעם איך — רייס אַרום די פרוכטען...

ראשית, וועל איך אָט די ווינשעל
פון דעם בוים מחילה בעטען,
און וועל האַלב מיט בראָנפען „שטעלען"
און מיט צוקער האַלב אָנשיטען —

ווישניאַק, הייסט דאָס, ווי אירווילט —
ווילט איר זיסען, ווילט איר שטאַרקען...
כאַפּט זשע נישט, איצט לאָמיר נעמען
אָט די פערשקעס, וואָס באַם פאַרקאַן...

יאָ, אַ דאַנק זיין ליבען נאָמען,
כ'האָב אַ רייכען, שיינעם גאָרטען!
אָהן אַן הרע אָנגעפּאַקט
פּירות, פּרוכט מכּל הסאָרטען.

כ'האָב אים, אָט דעם שיינעם גאָרטען,
ס'זאָל אים קיין בּייז אויג נישט שאַטען,
ליב דאָס לעבּען; שייך ליב? —
כ'זאָג אייך: עפּעס ווי אַ טאַטען...

זומער-לעב נאָך מיטאָג. היינו:
נאָך אַ יויך און נאָך געבּראָטענס,
נעם איך און פאַרשטעק זיך טיף
און צעלייג זיך דאָרט אין שאָטענס —

בּרייטליך אָט אַ דאָ, למשל,
אונטערן בּאַרענבּוים דעם גרויסען...
מיני פויגעל אַלערליי,
שדים ווייסען, ווי זיי הייסען —

הם.. קאַנאַריקלעך, אַשטייגער,
זינגען, קלינגען, קנאַקען, שאַלען
און דאָס שיט זיך אויף מיין קאָפּ
מיט געזיפּטע בּרעקלעך שטראַלען...

טוט זיך נאָר דער בּוים אַ טרייסעל —
בּאַלד צעלויפט זיך אויף דעם שאָטען,
גיך, ווי מייזלעך, פלעקען גאָלד —
און איך ווער מיט גאָלד בּאַשאָטען...

און זיי פלאָנטען זיך אין בּאָרד,
און זיי קריכען אין די אויגען,
קיצלען, ראַנגלען זיך — פרעגט וואָס?
נישט געשטויגען, נישט געפלויגען...

מיין גאָרטען

װילט איר, אפשר, זיין אַ בעלן
אָנקוקען מיין שיינעם גאָרטען —
זייט זשע מוחל, קומט אַרויס,
קוקט אים אָן — אָט שטעהט ער דאָרטען!

אָהן אַן הרע גרויס און רייך —
כ׳זאָג אייך, איינער אין דעם שטעטעל.
זעהט נאָר, װי עס קװעלט אין אים
יעדער בוים און יעדעס בלעטעל...

אויסגעצװאָגען פון דעם טױ,
פון די שטראַלען אויסגעבאָדען,
שטעהען בוימער אַלערליי
מיט די פירות אָנגעלאָדען.

שװערע עפּעל, רויטע עפּעל
ביינען צו דער ערד די צװייגען,
און די באַרען — זעהט נאָר באַרען —
הייגגען שטיל זיך דאָרט און שװייגען.

שװאַרצע װײנשעל בלינצלען עפּעס
ממזר׳ש, גנבה׳ש, װי מיט אויגען...
נו, און פלױמען — אָט די פלױמען —
מיט אַ בלױען הויך באַצױגען...

היינט די פערשקעס — איינמאָל פערשקעס!
פּוכלע, העריג, פריש און איידעל,
פּונקט װי קײליכיגע בעקלעך
פון אַ פופצען-יעריג מיידעל...

אונטער די גרינינקע בוימעלעך

אונטער די גרינינקע בוימעלעך
שפּילען זיך משה׳לעך, שלמה׳לעך;
ציצית, קאַפּאָטקעלעך, פּאה׳לעך —
אידעלעך פריש פון די אייעלעך.
גופ׳עלעך — שטרוי, רויך און פעדערלעך,
נעם און צעבלאָז זיי אויף גלידערלעך —
כאַפּען זיי אויף גרינגע ווינטעלעך
און סע צעטראָגען זיי פייגעלעך.

נאָר איין זאַך פאַרמאָגען זיי — אויגעלעך,
די אויגען פאַרמאָגען צוויי פינטעלעך,
וואָס גליהען און פינקלען און טוקען זיך,
און עפּעס ווי נביאיש און וואונדערליך
פאַרטראַכטען זיך טיף און פאַרקוקען זיך
אויף נעכטיגע טעג און אויף פייגעלעך —
אוי! מיר זאָל זיין, אידישע קינדערלעך,
פאַר אייערע כשרה אויגעלעך!

*

ס'איז שאַ, ס'איז שטיל... אָט דאָ געשווינד
איז דורכגעפלויגען, ווי אַ פייל,
אַזוינס, וואָס האָט געשמעקט מיט קינד
און ליגט שוין ווייט פאַר טויזענט מייל.
דאָס האָט געטאָן אַ גלאַנץ, אַ בליץ,
און גלייך אין אויג דערלאַנגט אַ שפּריץ
מיט טראָפּענס טוי פון זיסען גליק,
פון יונגען גליק, וואָס ווערט נישט אַלט, —
דאָס האָט אויף מיר געטאָן אַ בליק
דער גרינער וואַלד.

*

עס האָט מיך פאַרפּלאָנטעט...

עס האָט מיך פאַרפּלאָנטעט מיט גרינס און מיט בלומען,
וואו באַבאָטשקעס צאַפּלען אין נעצען פון שטראַלען,
וואו ס'ציטערט די לופט פון דעם גרילצען און זשומען —
און איך בין פאַרכּשופט צו דר'ערד צוגעפאַלען.

ס'איז הייס, ס'איז שיין, ס'איז גוט! — אַפילו
די האַלב דערוואָרגענע געפילען —
זיי ווילען אויך די זון דערלאַנגען,
און צאַפּלען ווייכע, גרינגע, שטילע,
און שטעקען קעפּלעך, ווי די שלאַנגען,
זיך ציהענדיג אַלץ העכער, העכער
מיט האַלבען גוף פון שוואַרצע לעכער.
דאָס האָט אויף מיר אַ קוק געטון
גאָטס מילדע זון.

ס'איז הייס, ס'איז גוט! גאָטס וועלטעל גלאַנצט,
אין טיפען גראָז — דאָרט שמיצערט, טאַנצט.
דער סטעפּ — מיט בלומעלעך געצירט,
וואָס גאָט אַליין האָט זיי געפלאַנצט,
פאַרשפּרייט זיך ווייט און געהט אַוועק
גאָר אָהן אַן אָנהויב, אָהן אַן עק.
און איינזאַם דאָ צווישען גראָז
שפּיר איך אין מיר אַ גאַנצע וועלט —
דאָס האָט געטאָן אויף מיר אַ בלאָז
מיט פרייען פעלד.

און אזוי געביינקט...
וואו? אין וואָסער זייט
שטעקט דאָרט מיין „אהין"? —
האָב איך ניט געוואוסט.

נאָר די שוועלבעלעך
האָבען יאָ געוואוסט,
און אויף פייגעל-שפּראַך,
פליהענדיג פאַרביי,
האָבען כאַפּענדיג
מיך פון דאָרט געגריסט
און אוועקגעשוועבט
פרעהליך, פראַנק און פריי.

אויף דעם הויכען באַרג,
אויף דעם גרינעם גראָז
האָב איך קינדוויז שטום
אָפּגעטרוימט מיין גליק...
וואָס איז דאָס געווען? —
כ'ווייס אליין ניט וואָס, —
כ'ווייס נאָר, אַז עס קומט
קיינמאָל מער צוריק...

פרייטאָג — זומער-לעב —
קוים דערלעבט די שעה!
פריי פון חדר-יאָך,
ווערט די לופט מיר קאַרג:
ווער מיר מהר״ם-שיף!
וואָס מיר מהרש״א!
גיך אַוועק אהין —
אויף דעם הויכען באַרג!...

דאָרטען עפענט זיך
גאָר אַ נייע וועלט,
אַלעס באָדט זיך דאָרט
אין אַ ים פון ליכט.
פון איר פוטערפאַס
קוקט די זון און קוועלט,
ווי דאָס גרעזעל וואַקסט,
ווי דער וואָרעם קריכט.

גאַנצע וועלטען-גייסט
גיסט אין מיר אריין
יעדער שטילער בלאָז,
יעדער זונענשטראַל;
מיט דעם פולען מויל
טרינק איך לופט און שיין,
און אין הארצען טיף
עפענט זיך אַ קוואַל — —

אוי, אהין, אהין...
ערגעץ וויים, גאַנץ וויים... —
האָט מיין קינדערש הארץ
שטומערהייט געגלוסט

אויף דעם הויכען באַרג...

אויף דעם הויכען באַרג,
אויף דעם גרינעם גראָז
האָב איך קינדוויז שטום
אָפּגעטרויםט מיין גליק...
וואָס האָב איך געוואָלט —
כ׳וויים אַליין ניט וואָס, —
כ׳וויים נאָר, אַז עס קומט
קיינמאָל מער צוריק...

אפשר וויסט דער ווינט
און דער זונענשטראַל,
וואָס האָט מיר געשפּריצט
אין די אויגען גאָלד,
און דער טיפער טאָל
און דער ריינער קוואַל —
וואָס מיין קינדערש האַרץ
האָט זיך זוי געוואָלט...

אויף דעם הויכען באַרג
דאָרטען אוים דער שטאָט
אויף דעם גרינעם גראָז
האָב איך זיך דערפילט...
כ׳האָב דאָרט שטילערהייט
זיך געזעהן מיט גאָט,
און מלאכים האָבען
זיך מיט מיר געשפּילט.

III

נאַטור

די פרינצעסין טראָגט אים אונטער
אין אַ גאָלדען רערעל בשמים.
לאַנגזאַם שמעקט ער, נאָך איין מאָל כאָטש
מיט דעם זיסען ריח זיך קוויקען.

פון פרינצעסינס האַנט דעם לעצטען
אָפּשיד־בעכער אויסגעטרונקען,
שפּריצט ער אויף דעם טיש די לעצטע
טראָפּענס און לעשט אויס דאָס לעכטעל.

*

א מתנה פון זיין נאָמען
מיט דעם שבת פון באַרג סיני
דורך די דונערען און בליצען —
טשאָלענט זאָלסטו מיר היינט עסען...

אָפּגעגעסען סעודת-שבת,
זיצט דער פּרינץ און שיינט פון תּענוג.
מיט פאַרקלערטע אויגען קוקט ער,
רעדט עפּעס מיט זיך אונשמייכעלט:

„הער איך נישט דעם ירדן רוישען?
איז דאָס נישט א קלאַנג פון קוואַלען
אין דעם פּאַלמען-טאָל פון בית-אל,
וואו סע „הויערען" די קעמלען?

הער איך נישט די ערדען-גלעקלעך?
איז דאָס נישט א קול פון שעפּסען,
וואָס דער פּאַסטוך טרייבט אַראָפּ —
אָוועגט-צייט פון הרי-גלעד?"

דאָך דער שיינער רוה-טאָג שטעהט נישט.
ווי מיט שאָטען-פיס מיט לאַנגע,
שפּאַנט אַלין נעהנטער די בייזע
שלעכטע שעה. דער פּרינץ פאַרזאָרגט זיך.

קאַלטע מכשפה-פינגער
שפּירט ער קלעמען אים באַם האַרצען.
און דעם פּרינץ נעמט דורך א שוידער:
באַלד אוים מענש, צוריק א הונט זיי...

יענע פוש'ער שטריימעל קלוגט זיך
און פארמאָגט אַ מויל אויף שרייפלעך,
עסט זיך איין מיט אירע חכמות
און פארדרעהט דעם קאָפּ מיט חידות.

נישט ווי זי איז פירשטין שבת.
ווי אַ טויב אַ שטילע איז זי,
רוהיג ווי די רוה אַליין,
ווייסט נישט פון קיין איבערשפּיצלעך.

נישט געהקירט זיך, געפּלפּולט,
נישט געבריהט זיך, געפּילדערט,
נישט געשפּריצט מיט ווערטער פונקען,
טרייסלענדיג מיט האָר צעלאָזטע...

פרום פארבאָרגט די שטילע פירשטין
אירע צעפּ אין ווייסען הייבעל,
בליקט אַ זאנפטע, ווי אַ הירשין,
בליהט אַ שלאַנקע, ווי אַ הדס!

זי ערלויבט איר ליבסטען אַלעס
אויסער איין זאַך — טאַבאַק רויכען:
ליבסטער, רויכען איז פארבאָטען,
ווייסט דאָך, היינט איז שבת-קדש...

איך וועל דיך דערפאַר באלוינען
מיט אַ מאכל — טעם גן-עדן.
טשאָלענט הייסט ער — אָט דעם מאכל
האָט אונז גאָט אַליין געגעבען

פרום און צניעותדיג פאַרהאַנגען
מיט דעם זיידענעם פּרוכת
און איר סאַמעטענעם מענטעל
שטעהט די רייניגקייט אין אָרון.

שטעהט און וואַרט... אָט קומט דער חזן
איינגעהילט אין ווייסען טלית
רופט ער אויס דעם זיסען רוף:
„לכה דודי לקראת כלה!"

„לכה דודי — קום געליבטער,
נעם אַריין דיין שיינע כלה,
זי האָט אָפּגעדעקט איר שלייער,
איר פאַרשעמט געזיכט אַנפּלעקט דיר".

אָט דער שיינער שיר-ידידות
איז פאַרפאַסט שוין לאַנגע יאָרען
פון אַ וועלט-באַרימטען זינגער
לכבוד די שיינע חתן-כלה.

און דעם מזמור ווערט באַזונגען,
ווי ישראל האָט אויף אייביג
זיך פאַר'קנסט די מלכה שבת,
וואָס מען רופט „די שטילע פירשטין".

בלום און פּעריל אַלער שיינהייט
איז די מלכה! וואָס מיר, ווער מיר
מלכת-שבא און איר פאַרגלייכען.
די, וואָס איז געפעלען שלמה'ן...

הונט מיט הינטישע געדאַנקען,
אויסגעוואַלגערט אַלע מיסטען,
שלעפּט ער זיך אַרום אַ גאַנצע
וואָך צום שפּאָט פון גאַסען-יונגען.

אָבער יעדען פרייטאָג-אָווענט,
בין-השמשות, טרעפט אַ וואונדער:
פלוצלינג פאַלט פון אים דער כשוף,
אויס הונט — ווידער מענש געוואָרען.

מענש מיט מענשליכע געפילען,
ריין, געצירט אין בגדי-כבוד,
הויך זיין קאָפּ און האַרץ ערהויבען
טרעט ער איין אין פאָטערס פּאַלאַץ.

„זיי געגריסט, געליבטער פּאַלאַץ
פון מיין קעניגליכען פאָטער!
יעקבס צעלטען! ציטריג קוש איך
איירע אַלטע הייליגע טירען".

דורך גאָטס-הויז שוועבט דורך אַ ציטער,
שטיל באַוועגען זיך די ליפּען.
שאַ! די קעניגין די שכינה,
בענשט, פאַרמאַכט די אויגען, ליכט—

גאָלד'נע ליכט פון טרייסט און קדושה!
אויף דעם ווענטעל פון דעם עמוד
גלענצט איר, ווי אַ שטערענטיכעל
אויף דער מאַמעס ליבען שטערן.

די פרינצעסין שבת.

(היינע)

אין די אַלטע בבא-מעשׂות
קומען פאַר גלגולים פרינצען,
וואָס זיי נעמען אָן צו צייטען
זייער ערשט-געשטאַלט צוריק.

אָט דער וואָלקולאַק, דער מיאוסער,
איז צוריק אַ פרינץ געוואָרען,
שיינט און לייכט אין בגדי-מלכות,
שפּילט אפילו שוין אַ ליבע.

מיט אַמאָל פאַרשווינדט דער כּשוף —
און מיר זעהען פּלוצלינג ווידער
זיינע קעניגליכע האָהייט
אין אַ וואָלקולאַק פאַרוואַנדעלט.

פון אַ פּרינץ אַזוינעם וועל איך
זינגען יעצט — ישראל הייסט ער.
אים האָט דאָס אַ מכשפה
אין אַ הונט שוין לאַנג פאַרוואַנדעלט.

אָט האָט זיך אַ טאָל געעפֿענט,
אָט שטעהט אויף אַ הויכער באַרג —
פֿלאַטער, זעגעל! בויג זיך, מאַסטבוים!
דו, מיין האַרץ, בלייבסט פֿעסט און שטאַרק.

האָסט אַ גרויסען גאָט אין הימעל,
ימים שפּאַלט ער מיט זיין האַנט;
אויף זיין פֿליגעל מיט זיין שטורעם
טראָגט ער דיך צום ליבען לאַנד.

III.

מיט דער לבנה-שיין פֿאַרזילבערט,
וויט רינצעלט זיך דער וואַסער-שפּיגעל;
פֿאַרשפּרייט האָט זיך אויף אונז די נאַכט
מיט איר בלוי-סאַמעטענעם פֿליגעל.

ס'איז נישט קיין נאַכט — ס'אַ מלכּת-שבֿאָ!
געהילט אין בלויעם, מיט גאָלד באַפּליטערט,
שטיל אָטעמט זי, און אויף איר ברוסט
שעמערירט דאָס גאָלד, שעמערירט און ציטערט.

ווי שאָף צעשפּרייט, די קליינע כוואַליעס
שטיל וויגען זיך אין לייכטען דרימעל.
סע ציטערען אין ים די שטערען —
ווער איז דאָ ים און ווער איז הימעל?

צוויי ימ'ען שלאָפֿען דאָ צוזאַמען
צונויפֿגעלעגט, ווי גלייכע ברידער;
איין דריטער ים אין מיטען שלאָפֿט נישט:
מיין האַרץ מיט זיינע נייע לידער.

*

ים-לידער
(נאָך ר׳ יהודה הלוי)

I.

כ׳האָב פאַרגעסען אַלע ליבסטע,
כ׳האָב פאַרלאָזט מיין אייגען הויז;
כ׳האָב דעם ים זיך אָפּגעגעבען:
טראָג מיך, ים, צום מוטערס שויס!

און דו, מערב-ווינט געטרייער,
טרייב מיין שיף צו יענעם ברעג,
וואָס מיין הארץ מיט אָדלער-פליגעל
זוכט שוין לאַנג צו אים אַ וועג.

ברייננ מיך נאָר אַהין בשלום, —
נאָכדעם פליה זיך דיר צוריק,
גריסען זאָלסטו אַלע ליבסטע
און דערצעהל זיי פון מיין גליק.

II.

אָנגעברוגז׳ט האָט דער ים זיך
און געקנייטשט זיך און געקרומט —
פלוצים האָט ער זיך צעבייזערט
און ער וויגט זיך שוין און ברומט.

און אָט לויפען שוין אַנקעגען
ווילד און בייז מיט ווייסען שוים,
כוואַליעס-לייבען, כוואַליעס-שלאַנגען,
אויסגעוואַקסען פון דעם תהום.

כ׳וואָלט צעפּלעצן צו דיין ערד, כ׳וואָלט אויסגעקושט
איר יעדן פוס-טרעט, יעדעס שטיינדעלע באַזונדער,
און אומגעוואַנדערט וואָלט איך טאָג און נאַכט
אַ נאַקעטער, אַ באָרוויסער אויף דיינע חורבות,
כ׳וואָלט מיט מיין שטעקן אויסגעמאָסטן אַלע קברים,
מיט דיין נשמה-לופט זיך אָנגעאָטעמט,
זיך אײנגעוויקלט אין דיין זיסן שטויב,
און ביז צום בלינד ווערן באַוויינט דיין חורבן, ציון...
צי קאָן די שיין פון מיינע אויגן זיס זיין —
אַז שוואַרצע ראָבן פּיקען דיינע אָדלערס,
צי קאָן מען לעבן אויף דער וועלט און צוזעהן,
ווי גאַס-הינט שלעפּן דיינע טויטע לייבן...
גענוג, לאָז אָפּ איין ווילע, כוס פון טרויער!
מיין האַרץ איז איבערפול מיט דיר פאַרביטערט,
כ׳האָב איינגעזאַפּט אין זיך דיין שוים מיט דיינע הייזען...
גענוג! איך וויל איין חלום זעהן און שטאַרבן...
כ׳וויל זעהן, אָ, גרויסער גאָט, נאָר איין שטראַל ליכט,
נאָר איין שטראַל ליכט פון יענעם מאָרגענשטערן,
וואָס דאַרף, וואָס מוז אַמאָל נאָך העל און ליכטיג
זיך אָנצינדען אויף ציונס בלויען הימעל,
באַנייען און באַפרישען זי מיט יוגענט...
גענוג, איין זיסען חלום לאָז מיך זעהן נאָך
און אויסגעהן מיט אַ שמייכעל אויף די ליפּען.

*

(פון ר׳ יהודה הלוי).

בּיינקסט איך נאָך דיינע קינדער, מוטער ציון,
ווי זיי, צעזייטע און צעשפּרייטע, בּיינקען?
ווילסט איך, ווי זיי פון דיר, אַ ליבּען גרוס בּאַקומען?
דאָ האָסטו אים! אַ גרוס פון נאָהענטע און ווייטע!
אין הערצען דורות-לאַנג געוואַרעמט, טראָגט אים
פון אַלע עקען וועלט, דורך ימים און מדבּרות,
צו דיר אין שוים איין עלענד קינד דיינס, איינער
פון די, וואָס זאָפּען אָן, ווי טוי דיין חרמון,
די פרעמדע בּערג מיט בּרענענדיגע טרערען
און שטאַרבּען אין דער פרעמד פאַרליבּטע און פאַרבּיינקטע...
מיך ציהט צו דיר!... בּאַנאַכט אויף דיינע חורבות
בּין איך דיין נאַכט-אַיילע, דיין יאָמער-ליד,
און חלומט זיך מיר נאָר דיין מאָרגענשטערען — ווער איך
דיין נאַכטיגאַל, דיין קלינגענדיגע האַרפּע...
מיך ציהט צו דיר! מיין האַרץ געהט אויס נאָך יענע ערטער,
וואו די אָבות האָבּען זיך בּאַגעגענט מיט מלאָכים.
וואו די שכינה האָט גערוהט, וואו דיין בּאַשעפער
האָט דיינע טויערען, די הייליגע, געעפענט
אַנקעגען זיינע הימעלשע שערים,
וואו ניט די הימעל-ליכטער: זון, לבנה, שטערען —
גאָטס עהרע זעלבּסט האָט דיר בּאַשיינט מיט גלאַנץ...
איך גאַר, אַז אויסגיסען זאָל זיך מיין זעלע דאָרטען,
וואו ס׳פלעגט אַמאָל גאָטס גייסט און גאָטס גענאָד זיך גיסען
אויף דיינע אויסדערוועהלטע, מוטער ציון!
וואו נעמט מען פליגעל?! שטיקערווייז וואָלט איך מיין האַרץ
וויט, וויט צעווישען דיינע בּערג פאַרטראָגען,

II
איבערזעצונגען

אין פּאַפּירענע תּכריכים,
אין אַ ביכער-שאַנק,
וואו די מייז, די גרויע, וועלען
גריבלען זיך אין מיר,
און צעשלעפּען מיינע ווייסע
ביינער איינציגווייז, —
און אַ לעבעדיגער וועל איך
אויף מיין קבר שטעהן
און אַ קדיש-יתום זאָגען,
איך — נאָך מיר אַליין...
אָדער גאָר: מיין טויט וועט קומען
אין אַ פּראָסט געשטאַלט:
אין אַ ווינטער-נאַכט אַ בייזע,
ערגעץ בּאַ אַ פּלויט,
וועל איך, הונגעריג, פאַרפרירען,
אויסגעהן, ווי אַ הונט,
און דער שניי וועט מיך פאַרשיטען, —
און מיין לעצטען קריץ
מיט מיין קללה וועט צעבלאָזען
ווייט דער בייזער ווינט...

*

כ'וואָלט געוועז אַ בעלן וויסען,
ווי וועט זיין מיין טויט?
וועט מיר מיין נשמה אויסגעהן
מיט אַ שוואַרצען קרעכץ,
אָדער איך וועל זי אויסשפייען
מיט דער ביטערער גאַל?
אפשר וועט זי זיך אויסגיסען
אין אַ פערל-טרער
און וועט ציטערען, שעמירען,
דורות לאַנג נאָך מיר,
ערגעץ אין אַ פרעמדענס האַרצען,
אין אַ פרעמדער קרוין?
אפשר איז באַשערט איר אויסגעהן,
ווי אַ שמעטערלינג,
טאַנצענדיג און צאַפּלענדיג,
אַרום אַ חלב-ליכט?
אָדער — וועט זי, מיין נשמה,
ווי דאָס ליכט אַליין,
צאַנקען, טיקען זיך און שווינדלען
פאַר די אויגען לאַנג,
און פאַרפאַלען ווערען פלוצלינג
אין אַ שוואַרצען תהום,
וואו אַרום איר וועט זיין אייביג
שוואַרץ און טויט, און שטום?...
אָדער ס'איז באַשערט מיר שטאַרבען
לעבעדיגערהייט

נישט איין טראָפּען צום ערקוויקען,
אויסגעטריקענט, ווי אַ קוואַל —
וואָס-זשע שמאַכט איר? — נעמט דעם בעכער,
גיסט אים אָן מיט גרינער גאַל.

אויסגעזופּט — און נישט פאַרקרימט זיך,
נישט קיין ציטער אין די הענט!
זאָל אַ קריינק דער שונא וויסען,
וואָס אין הארצען בראָט און ברענט.

העכער, העכער הויבט דעם בעכער,
חי-געלעבט! און חי-געקווועלט!
אויף צעפּיקעניש די שונאים,
אויף צו-להכעיס גאָר דער וועלט!

*

נישט קיין אמת, נישט קיין יושר,
נישט קיין רחמים, נישט קיין דין —
נו, איז וואָס? דאָס רעדעל דרעהט זיך
אָהן אַ ציל און אָהן אַ זין.

כאַפּט-זשע, זייט אין ראָד אֵ רעדעל,
מישט זיך אויס און דרעהט זיך נאָך,
אָפּ פון וועג זאָל יעדער גרענעץ,
אָפּ פון האלז זאָל יעדער יאָך!

הפקר, הפקר, אַלעס הפקר,
ווי ס'איז הפקר אונזער בלוט!
אַ כפּרה הונדערט וועלטען
פאַר איין שעה פון דרייסט און מוט!

*

ניט קיין טאַטען, ניט קיין מאַמען,
ניט קיין גואל, ניט קיין פריינט —
וואָס-זשע וואַרט איר? — כל ישראל,
אַלע זענען ברידער היינט!

אַלע, אַלע איינגעשלאָסען
אין איין גרויסען פעסטען רונג,
איינגעפלאָכטען בערד און לאָקען,
שיך און זאָקען, אַלט און יונג.

און אַהין אויפהער זאָל זיך ציהען,
זאָל זיך שלענגלען אייער ראָד
פון דעם הקדש ביזן בית-עולם,
פון דעם שול-הויף ביז דער באָד.

*

ניט קיין ברויט און ניט קיין חלה,
ניט קיין פלייש און ניט קיין פיש —
וואָס-זשע זיצט איר? — פרעהליך, ברידער!
כאַפּט אַ טאַנץ אַרום דעם טיש!

ברייטער, ברייטער און צעשפּרייטער
זאָל זיך דרעהען אייער ראָד: —
ברייט, ווי טייכען, פליסט גאַנץ נחת,
העכער הייזער — גאַנץ גענאָד!

יאָ, עס רינט פון באָרד און פאות,
יאָ, מע וואַרגט זיך אַזש פאַר גליק! —
טאַנצט-זשע, ברידער, האָפּוי, שטאַרקער! —
און דאָס אייגענע צוריק!

*

אַ פֿרעהליכס

ניט גענאַשט פֿון עולם-הזה,
עולם-הבא אויך נאָך גאַניץ —
וואָס-זשע פֿעלט אײַך? — האַנט אויף אַקסעל —
און לאָז פּלאַקערען אַ טאַנץ!

זאָלען שווינדלען פֿאַר די אויגען
פֿיס און פּיאַטעס הויך און שטאַרק,
פֿונקען זאָל פֿון שטיינער שפּריצען,
אָנצינדען זאָל זיך דער מאַרק!

וואו אַ טראָפּען גאַל פֿאַרבאָרגען,
וואו אַ װעה און וואו אַ וואונד —
אויסגעטאַנצט מוז דאָס היינט ווערען
ביז צום סוף און ביז צום גרונד!

*

נישט דערעסען, נישט דערשלאָפֿען,
נישט דעראַרט און נישט דערלעבט —
וואָס-זשע זאָרגט איר? — ווי די אָדלערס
הויבט זיך פּלוצים אויף און שוועבט!

איבער גאַנצע בערג פֿון צרות,
איבער ימים נויט און פּיין,
טראָגט זיך מיט פֿאַרמאַכטע אויגען —
און זאָל זיין דאָרט, וואָס ס'זאָל זיין!

איין מאָל לעבט מען, איין מאָל שטאַרבט מען,
איין מאָל קומט מען אָפּ דעם טאַנץ —
טאַנצט-זשע, ברידער! גאָט לכּבוד
פֿלעכט אַ לעבעדיגען קראַנץ!

*

כ'בין ניט אויף אייער רוף געגאַנגען,
איך קום צו אייך מיט זיבען וועגען;
איך פאַל אויף אייך, ווי טוי אויף זאַנגען,
און ווי אויף טרוקען גראָז דער רעגען.

אומזיסט האָט איר גערוישט, געליאַרעמט
און מיך באַגעגענט מיט געזאַנג:
איך האָב פאַר אייך אַ טויב געוואָרעמט,
און אויסגעפּיקט האָט זיך — אַ שלאַנג.

און זעהט: מיך רירט ניט אייער שאַלען,
און אייער הילכיגער גרוס
ליגט טויט צו מיינע פיס געפאַלען
און איך צעטרעט אים מיט דעם פוס.

פון אייער אויסגעלאָשען אויג
בין איך דער לעצטער שוואַרצער בליץ,
פון אייערע פאַרקלעמטע ציין —
דער לעצטער צאָרנדיגסטער קריץ

און רעד איך — מוזען הימלען שטומען,
די ערד באַוועגט זיך ניט פון אָרט;
די שטיינער קויקלען זיך און קומען
און שלינגען דאָרשטיג גאָטס אַ וואָרט.

*

און שרעקליך גרויס וועט זיין די נויט,
ווי גרויס און שרעקליך איז די זינד;
און איר וועט חלש'ן דעם טויט
און ביינקען וועט איר נאָכן לעבען...
נאָר גאָט וועט אייך ניט ביידע געבען...
און שרעקליך וועה וועט זיין דער שמאַרץ...
אַפילו אייער אייגען האַרץ
וועט אייער אייגען מויל ניט גלויבען...
איר וועט זיך פּרובען הויבען, הויבען—
אָן אָטעם טון — און וועט ניט קאָנען.
דאָס איז אַ קבר, נאָר באַגראָבען
זענט איר דאָרט לעבעדיגערהייט...
דאָס איז אַ פייערדיגער גיהנם,
וואָס וועט קיין ענדע קיין מאָל האָבען—
נאָר ס'איז אַ גיהנם אָהן אַ טויט...

און גאָט זאָגט מיר:
„איצט געה אַראָפּ
צום טעמפּעלס הויז און קויף אַ טאָפּ,
און טו אַ וואָרף, און זאָג דערביי
שטאַרק הויך, אַז יעדערער זאָל הערען:
‚אַזוי וועט איר צעבראָכען ווערען!'
און רייד ניט מער, ניט וויין, ניט שריי,
בויג אָן דעם קאָפּ און ווער פאַרשטומט — —
עס געהט דער טאָג, ער קומט, ער קומט"...

*

איך שיק אַראָפּ אַ מילדען גייסט,
וואָס פרישט ווי טוי פון גאָט און ווייזט
אַ נייעם וועג צו נייע הימלען—
נאָר איר וועט טרוקען זיין, ווי שטרוי,
און ניט אויף אייך וועט פאַלען טוי,
איר? — איר וועט אייביג פוילען, שימלען.
און אויב ס׳איז נאָך פון פריהער געבליבען
אַ פונק פון גייסט, געפיל אָן גלויבען,
אָן ערנסטער זיפץ, אַ הייסע טרער — —
וועל איך דאָס איינציגווייז אָפּרויבען.
און אייער הארץ וועט בלייבען לער
אָהן טעם, אָהן ריח, אָהן לייב און לעבען...

און וויסט וועט ווערען אייער צעלט,
און אומשלעפּען וועט איר זיך מידע,
ווילד-פרעמדע אויף אַ פרעמדער וועלט
און בעטלער אויף אַ רייכער סעודה,
און שטעהענדיג בּאַ פרעמדע שוועלען,
וועט איר די וואונדען זיך אויפדעקען
און וועט פאַר פרעמדע זיי אויסשטעלען,
אַ ציטערדיגע האַנט אויסשטרעקען
און בעטען הילף אויף בעטלער-לשון—
נאָר אויסבעטלען וועט איר פאַר געלט,
און לעבען וועט איר פאַר אַ גראָשען...

און שווער וועט אייך דאָס לעבען ווערען—
אַ לאַנגע נאַכט און ניט איין שטערען...
און אייער קרעכץ פאַרטראָגט דער ווינט
און אייער קול וויל גאָט ניט הערען...

און גאָט האָט מיר געזאָגט אזוי:
„דאָס לעצטע מאָל שריי אויס אַן ‚אוי׳!
און גיב אַ קרעכץ צום לעצטען מאָל,
אַז ציטערען זאָל באַרג און טאָל;
און נעם זיך אָן מיט גאַל און זאָג:
הערט, טויבע, הערט!
עס געהט אַ טאָג,
איך לאָז אַרויס אַ זון פון רעכט
און וועל די וועלט מיט ליכט באַגיסען—
נאָר איר אַליין וועט בלייבען קנעכט
און וועט קיין טראָפּען ליכט געניסען...
און בלינדערהייט, מיט זין און טעכטער,
וועט איר אַרומלויפען פאַרסמט
אַהין, אַהער, פאַר טויזענט מייל,
און בעטען, חלש׳ן אַ שטראַל...
נאָר איך באַגעגענט אַ געלעכטער,
וואוהין איר קומט, האָט איר פאַרזאַמט"...

איך שליס אויף אוצרות לעבען, מאַכט,
און ימים פרייד וועל איך צעגיבען—
נאָר איר אַליין וועט זיין פאַרשמאַכט
און אייער קוואַל וועל איך באַטריבען;
און טרוקענע, מיט זין און טעכטער,
וועט איר אין פרעמדע טירען קלאַפּען,
מיטן פּנים צו דער ערד צופאַלען
און איבער פרעמדע קוואַלען קניען
און דאָרשטיג אייער האַלז אויסציהען
און בעטען, חלש׳ן — אַ טראָפּען...
נאָר איך באַגעגנט אַ געלעכטער,
פאַר איך פאַרשלאָסען אַלע קוואַלען.

ניט קיינער, קיינער גלויבט אים מער,
ניט גאָט, ניט איך, ניט איר אַליין...

בין איך צו אייך אין שמוץ געקראָכען
און אַלע קליידער איינגעריכט,
כ'האָב מיט די הענט פאַר אייך געבראָכען
און הילף בּאַ אייך פאַר אייך געזוכט...
נאָר קיינער קומט צו הילף ניט, קיינער,
און איך בין איינער, איינער, איינער...
מיין תפלה האָט געהערט די וואַנט,
איר האָט פאַר מיר די טיר פאַרמאַכט;
און אָפּגעשטויסען איז גאָטס האַנט
און גאָטעס וואָרט איז אויסגעלאַכט!..

נאָר ווייסט, איר אומגליקליכע, ווייסט —
איך האָב ניט מער פאַר אייך קיין טרייסט...
איך האָב אַ וואָרט, אַ שרעקליך וואָרט,
וואָס וועט אייך הויבּען פון דעם אָרט;
וואָס וועט דאָס ליכט אייך מאַכען שוואַרץ
און וועט פאַרסם'ען אייך דאָס האַרץ,
אין מויל פאַרגיפטען אייך דעם ביסען
און ביטער מאַכען אייך דאָס ברויט,
דאָס לעבען וועט דאָס אייך פאַרמיאוסען
און וועט ניט געבען אייך דעם טויט...
ניטאָ פאַר אייך קיין וואָרט נחמה!
איך האָב פאַרברענט שוין מיין נשמה
און האָב מיין בונד מיט אייך צעריסען...
צעבראָכען ליגט אין דר'ערד מיין מוט—
איך וועל אויף אייך מיין גאַל אויסגיסען
און וועל באַשפּייען אייך מיט בלוט...

אויב איר זענט שטיין — איז זי אַן אייזען,
אויב איר זענט אייזען — איז זי שטאָל...
איך קום, איך וועל זיך נאָר באַווייזען—
און איר וועט אויפשטעהן מיט אַמאָל!"...
איצט שטעה איך אונטער אייער טיר—
און אָפּגענומען איז מיין לשון;
עס הייננט אַ שווערע נאַכט אויף מיר—
מיין פונק, מיין ליכט איז אויסגעלאָשען.
מיך האָט באַגעגענט שפּאָט און שאַנד,
איר האָט פאַר מיר די טיר פאַרמאַכט—
און אָפּגעשטויסען איז גאָטס האַנט
און גאָטעס וואָרט איז אויסגעלאַכט...

איך האָב שוין מער קיין שפּראַך פאַר אייך —
פאַר אייך איז פרעמד און טויט גאָטס שפּראַך.
איך האָב געזאָגט איין וואָרט — האָט דאָס
דער ווינט פאַרטראָגען מיט איין בלאָז;
נאָך איינס האָב איך געזאָגט — איז דאָס
געפאַלען, ווי אַ פונק, אויף גראָז—
נאָר טרוקען איז געווען דאָס גראָז
און אויסגעברענט האָט דאָס מיט רעש
און ס'איז דערפון געוואָרען אַש.
האָב איך אַרויסגעלאָזט אַ קול—
האָט דאָס געטראָפען ווי אַ קויל
און ווי אַ דונער דורכגעלאָפען
אין מיטען שיינעם, העלען טאָג
און גלייך אין האַרצען אייך געטראָפען—
און אויסגעבראָכען האָט די קלאָג!
און אויסגעשאָסען האָט די טרער!—
נאָר, ווערה מיר! פאַלש איז אייער ג'וויין!

איך האָב געפילט, איר זענט באַ שלאַנגען...
און מיט אייך, באַ אייך — קיינער, קיינער...
מיך האָט געטריבען אייער וועהטיג,
איך האָב געמיינט מיין הילף איז נייטיג.
איך בין געשטראָפט פון גאָט מיט האַרץ:
איך האָב אַ האַרץ, וואָס קריינקט פאַר יענעם,
וואָס קאָרטשעט זיך פון פרעמדען שמאַרץ
און ווערט פאַרברענט פון יעדענס גיהנם...
איך האָב געהערט, עס איז אייך שווער,
האָב איך געמיינט, איר פילט און וויסט
און וואַרגט זיך שטיל מיט אייער טרער
און זוכט אַ הילף און בעט אַ טרייסט,—
און טייער זענען די מינוטען...
„איך געה, איך קום — כ'וועל היילען וואונדען,
מיט אייך אינאיינעם וועל איך בלוטען,
און וואו מען דאַרף, וועל איך פאַרבינדען,
און וואו מען מוז, וועל איך אָפּלעקען
דאָס בלוט, וואָס טריפט פון אייער וואונד.
כ'וועל טרייסטען, בעטען, וויינען, וועקען—
און וועל ניט לאָזען געהן צו גרונד!
איך געה, איך קום — איך טראָג אַ טרייסט,
איך טראָג אַ בשורה פון נחמה;
איך בין געבענשט פון גאָט מיט גייסט—
אייך וועל איך שיינקען מיין נשמה...
איך בין פון גאָט מיט מוט באַשמידט,
וואָס רייסט אויס בערג און וועהרט ניט מיד,
וואָס לאָזט מיין רוקען זיך ניט בויגען
און קוקט דעם בייז גלייך אין די אויגען;
און גאָט האָט מיר געשיינקט אַ צונג,
אַ שאַרפען, ווי אַ שאַרפען קלינג,—

דאָס לעצטע וואָרט

(קביאיש)

איך בין צו אייך פון גאָט געשיקט:
ער האָט געזעהן, איר ווערט דערשטיקט;
ער האָט געזעהן, איר פוילט און פאַלט,
איר ווערט פון טאָג צו טאָג מער אַלט;
און אָפּגעלאָזט האָט זיך די האַנט
און אויסגעלאָזט האָט זיך די מאַכט —
און גאָט האָט זיך אין אייך דערמאַנט,
און ער האָט מיך צו אייך געבראַכט.

און גאָט האָט מיר געזאָגט אַזוי:
„צו שווער דער יאָך — איך קאָן ניט מער!..
געה רייס פון זייער האַרץ אַן ‚אוי'!
שים אויס פון זייער אויג אַ טרער!
און שווער זאָל זיין די טרער און ביטער
און הויך זאָל זיין דער לעצטער קרעכץ,
אַזוי — די ערד זאָל טון אַ ציטער
און אָפּטרייסלען פון זיך דאָס שלעכטס".

איך האָב געפאָלגט און בין געגאַנגען,
מיין וועג איז פול געוועזן מיט שטיינער;
נאָר איין געפיל און איין פאַרלאַנגען
האָט טיף געגליהט אין מיינע ביינער;

און יעדערער שרייט אויס זיין פעקעל כהורה,
פאַררייסענדיג די לויזע אויגען צו די פענסטער,
ווי קנעכט, ווי הינט געשלאָגענע צום בעל-הבית!
א גראָשען פאַר א וואונד, א גראָשען פאַר א וואונד!
אַ גראָשען פאַר אַ טאָכטער אַ געשענדטע!
אַ גראָשען פאַר אַן אַלטען טאַטענס טויט
און פאַר אַ יונגען הופה-זון אַ קדוש!

צום בית-הקברות מיט די טאָרבעס, שלעפּער!
אַהינצו געהט, גראָבט אויס די ווייסע ביינער
פון אייערע קדושימס פרישע קברים,
שטאָפּט אָן די טאָרבעס, יעדערער זיין טאָרבע,
און לאָזט זיך אין דער וועלט אריין, און שלעפּט זיך
פון שטאָט צו שטאָט, וואו ערגעץ אַ יריד,
און אונטער אַלע פרעמדע הויכע פענסטער
זינגט הייזעריגע בעטלערשע נגונים,
און רחמים בעט, און שנאָרערט אויס, און שווינדעלט,
ווי ביז אַהער, מיט אייער פלייש און ביין.

— — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — —

און איצט געהט, אַנטלויף, דו מענש, אַנטלויף אויף אייביג!
אין וויסטען מדבר לויף — און ווער משוגע!
צערייס אויף טויזענט שטיקער דיין נשמה
און וואַרף אַרויס דיין האַרץ פאַר ווילדע הינט;
און לאָז דיין טרער פאַרגאָסען אויף הייסע שטיינער
און דיין געשריי זאָל איינשלינגען דער שטורעם...

*

און הויבט זיך אויף אין דיר אַ בריל און רייסט זיך—
דערשטיק איך אים צווישען דיינע ציין!
דו זאָלסט דאָס אומגליק ניט ווי זיי פאַרשוויַכען,
פאַרבלייבען זאָל דאָס אומבאַקלאָגט לדורות...
און דיין ניט-אויסגעוויינטע טרער באַגראָב אין זיך,
אין הארצען טיף פאַרמויער זי, בוי אויס דאָרט
פון האַס, פון גרימצאָרען און גאַל פאַר איר אַ פעסטונג,
און לאָז זי וואַקסען דאָרט אַ שלאַנג אין נעסט,
און זייגען זאָלט איר איינער פון דעם צווייטען,
און תמיד בלייבען הונגעריג און דאָרשטיג;
און ווען אַ בייזער יום-הדין וועט קומען —
צעברעך דיין הארץ, באַפריי די בייזע שלאַנג!
און לאָז זי אָפּ ווי אַ פאַר'סמ'טע פייל,
טויט-הונגעריג מיט ברענענדיגען גיפט,
אין מיטען הארצען פון דיין אייגען פאָלק...

און מאָרגען געה אַרויס אין גאַס, בן-אדם,
און זעה: אַ מאַרק, אַ מאַרק פון לעבעדיגען בראָב-
וואַרג!
דערשלאָגענע, האַלב-טויטע מענשען-ווערעם,
צעבראָכענע און אויסגעקרימטע ריקענס,
פאַרוויקעלטע אין שמאַטעס הויט און ביינער,
מיט קינדער וויסטע קאַליקעס, מיט ווייבער
צום טויט פאַרמאַטערטע און איינגעדאַרטע,
אַ היישירעק, סוף-זומערדיגע פליגען,
באַפאַלען טיר און טויער, אַלע פענסטער,
באַלאַגערען די שוועלען פון די הייזער
און שטרעקען אויס, געלערענטע צו בעטלען, קרומע
הענט
מיט אויפגעדעקטע אייטעריגע וואונדען,

וואָס וואַרפט זיך, ווי אַ קראַנקער, אין דער לופטען
אויף קעפּ, פאַררויסענע צום פייכטען באַלקען,
אויף פּנימער, פאַר וועהטיג אויסגעקרימטע... —
אַ גרויל, אַ גרויל! אַ פראָסט נעמט דורך דיין לייב!
אַזוי קלאָגט נאָר אַ פאָלק, וואָס איז פאַרלוירען,
וואָס אַש און רויך איז זיין נשמה, און אַ מדבר,
אַ וויסטער מדבר, איז זיין הארץ געוואָרען;
קיין איינציג גרעזעל האַס, קיין קערענדעל נקמה!
דו הערסט? זיי קלאַפּען זיך אין ברוסט „אשמנו!",
זיי בעטען, איך זאָל זיי די זינד פאַרגיבען...
צי זינדיגט דען אַ שאָטען אויף די וואַנט —
אַ שאַרבען אַ צעבראָכענער, אַ טויטער וואָרעם? —
וואָס בעטען זיי? וואָס שטרעקען זיי די הענט?
אַ פויסט וואו איז? וואו איז אַ גרויסער דונער,
וואָס זאָל זיך אָפּרעכנען פאַר אַלע דורות,
און איינגלייגען די וועלט, צערייסען הימלען,
מיין שטול, מיין כסא-כבוד, איבערקערען!...

— — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — —

און הער, בן-אדם!
צעשרייט דער חזן זיך באַם עמוד:
„טו, גאָט, פאַר די גע'שחט'נע קרבנות!
פאַר די צדיקים טו, פאַר פרומע זקנים!
פאַר זייגענדיגע קינדער טו, פאַר פּיצלעך קינדער!"
און נאָכשרייען מיט קולי-קולות וועט דער עולם,
אַזוי אַז אַלע ווענט און זיילען פון דעם הויז
מיט דיר אינאיינעם וועלען ציטערן פאַר פחד —
וועל איך אויף דיר אַן אכזר זיין, אַ גרויסער אכזר —
מיט זיי וועסט דו באַ מיר ניט וויינען!

און נאַכט אויף נאַכט וועל איך אַראָפּ פון הימעל
באַוויינען זיך אויף אייער קבר...
די שאַנד איז זעהר גרויס, און זעהר גרויס דער וועהטיג —
און וואָס איז גרעסער? — זאָג שוין דו, בן-אדם!
ניין, שוויג בעסער, און זיי אַ שטומער עדות,
אַז דו האָסט מיך אין אָרימקייט געפונען
און צוגעזעהן מיין עלענד און מיין טרויער.
און געהענדיג צוריק — נעם מיט, בן-אָדם,
אַ טייל פון צער מיינעם, פון שטילען וועהטיג,
און מיש אים אויס מיט צאָרן-גיפט און וואַרף אים
אין שויס פון די נאָך-לעבעדיגע מתים...

ווילסט געהן צוריק — פאַרקוקסטו זיך אויף גרעזלעך.
אַ פרישע יונגע בשורה פון אַ פריהלינג
פילט אָן דיין האַרץ, באַהויכט דיר דיינע אויגען
מיט שטילען באַנג נאָך וויטען, נייען לעבען, —
ס'איז קברים-גראָז, כע שמעקט מיט טויט, בן-אדם! ...
רייס אויס אַ הויפען גראָז, פאַרוואַרף דאָס הינטער זיך
און זאָג דערביי, צומאַכענדיג די אויגען:
„מיין פאָלק איז אָפּגעריסען גראָז — צי קאָן דען
אָן אָפּגעריסענעם נאָך לעבען? ..."
און קוק זיך מער ניט אום — אַנטלויף פון דאַנען,
צו די נאָך-לעבעדיגע לויף, ס'איז היינט אַ תענית,
און פאַל אַריין צו זיי אין שול, און ווער פאַרפאַלען
אין זייער ברענענדיגען ים פון טרערען...
דו הערסט? יללות, ווילדע, שרעקליכע יללות,
דורך מיילער אָפּענע, דורך ציין פאַרקלעמטע,
צערייסען זיך אויף טויזענט לעבעדיגע שטיקער,
פאַרמישען זיך און גיסען זיך צונויף
אין איין פאַרצווייפעלטען און מוראדיגען יאָמער,

איצט געה אַרויס פון שטאָט, ווען קיינער זעהט ניט,
און שלייך זיך שטיל, פאַמעליך צום בית-עלמין,
און שטעל זיך אויף די פרישע קדושימס קברים,
און שטעה, און קוק, און לאָז אַראָפּ די ברעמען —
און ווער פאַרשטיינערט!
דיין האַרץ זאָל אויסגעהן, חלש'ן אַ טרער —
נאָר טרוקען, ווי אַ שטיין אין מדבר, בלייבט דיין אויג;
און שרייען וועסטו וועלען, רייסען קברים,
און ברילען ווי אַן אָקס צום שחיטה-באַנק געבונדען —
נאָר שטום, ווי די מצבות, בלייבסטו שטעהן.
נעם קוק זיי אָן, דאָ זענען זיי די קדושים,
דאָ ליגען זיי געשחט'נע, ווי קעלבער,
און האָסט פאַר זיי קיין טרער, ווי איך — קיין לוין...
איך בין אַהער געקומען, טויטע ביינער,
בא אייך מחילה בעטען: זייט מיר מוחל!
זייט מוחל אייער גאָט, איר אייביגע פאַרשעמטע,
פאַר אייער ביטערן פינסטערן לעבען זייט מיר מוחל,
פאַר אייער צען מאָל ביטערן פינסטערן טויט.
אַז איר וועט קומען מאָרגען אונטער מיינע מירען
און אָנקלאַפּען בא מיר און מאָנען לוין —
וועל איך אייך עפענען, קומט זעהט — איך האָב נישט!
אַ גאָטס רחמנות איז אויף אייך — נאָר כ'האָב נישט!
אַ יורד בין איך, גלייך מיט אייך פאַראָרימט...
און וועה, און וואונד און וועה איז אַלע וועלטען!
איך לאָזען אַלע הימלען ברומען פאַר רחמנות! —
אַזעלכע קרבנות — און אומזיסטע!
אומזיסט אַזוי געלעבט, אַזוי געשטאָרבען,
ניט וויסענדיג צו וואָס, פאַר וואָס, פאַר וועם?
אין וואָלקען איינגעהילט איר קאָפּ וועט אייביג
מיין אַלטע שכינה וויינען שטיל פאַר בושה,

פאַרטיפט אין אָפּגרינדען פון גרויסען אומעט,
שטרעקט אויס פאַר זיך צוויי דאַרע הענט צום
שוואַרצען
מיט שטומע אַנגסטען אָנגעפּילטען חלל
און טאַפּט דאָס פינסטערניש מיט בלינדע פינגער,
ניט זוכענדיג קיין אויסוועג פאַר זיין טרויער—
ס'איז ער, ס'איז ער אַליין, דער גרויסער שמערץ-גייסט,
וואָס האָט זיך זעלבסט פאַרשלאָסען דאָ אין תפיסה
און אָהן רחמנות זיך אַליין פאַרמשפּט
אויף אייביגע, אויף גרויסע שטומע ליידען;
און ערגעץ דאָ אין שטאַל, אַרום איך ביידע,
איז נע-ונד, און שוועבט אַרום און רוהט ניט,
און קאָן פאַר זיך קיין ווינקעל ניט געפינען,
אַ מידע, אַ טויט-מידע, שוואַרצע שכינה.
האַרץ-רייסענד! ווינען וויל זי — און זי קאָן ניט,
כאָטש איין געשריי טון — און זי שווייגט...
שטיל וואַרגט זי זיך מיט אירע טרערען,
פאַרשפּרייט די פליגעל איבער די קדושים,
פאַרלייגט דעם קאָפּ אַרונטער און פאַרגעהט זיך
און וויינט. און וויינט אין זיך אָהן לשון...

— — — — — — — — — — — — —

שאַ, געה פּאַמעליך צו, פאַרשליס די טיר
און אויג-אויף-אויג בלייב איבער דאָ מיט איר.
און לאָז זיך אָנזאַפּען אויף אייביג דיין נשמה
מיט אירע שטילע, ברענענדיגע ליידען;
און ווען אין דיר ועט אַלעס אָפּשטאַרבען און שווייגען—
נעם ריר זיי אָן — זיי וועלען אויפלעבען און ריידען.
און געה אַוועק, צעטראָג זיי אין דיין שוים
אין אַלע עקען פון דער גאַנצער וועלט
און זוך, נאָר ניט געפין, פאַר זיי קיין נאָמען...

איצט געה אַראָפּ אין טאָל, דאָרט גרינט אַ גאָרטען,
אין גאָרטען שטעהט אַ שטאַל, די טויטע שטאַל;
וואו איינגעשלאָפענע אויף זייערע קרבנות,
טויט-שפּורע פון בלוט, וואַמפּירען ווילדע—
זעה, ליגען דאָ אין שטאַל צעוואָרפען רעדער
צעבראָכענע, מיט בלוט און מאַרך פאַרשפּריצטע,
מיט שפּיצען אָפענע און אויסגעשטרעקטע,
ווי פינגער מערדערשע צו עמיצענס אַ האַלז
וואַרט אויס, פאַרנאַכט, ווען פייערדיג און בלוטיג
וועט אונטערגעהן אין מעריב-זייט די זון—
זאָלסט דו זיך שטיל אַריינ׳גנב׳ן אין שטאַל—
און ווער פאַרפאַלען דאָרט אין תהום פון שרעק...
אַ שרעק, אַ שרעק! זי שוועבט דאָ אין דער לופטען,
זי רוהט אויף אַלע ווענט, זי איז איינגעפּרעסט אין
שטילקייט...
שאַ, הער זיך איין: סע רירען זיך די רעדער...
דאָס צאַפּלען דאָרט פון אונטען שטיקער איברים,
זיי וואַרפען זיך אין אייגען בלוט און גוססען...
אַ שטילער קרעכץ, אַ כאָרכלען פון אַ האַלז
אַ ניט דערקוילעטען, אַ לעצטער זיפץ,
אַ צוגעשטיקטער רוף, אַ קריץ פון ציין...—
דאָס אַלעס וואַלגערט זיך דאָ ערגעץ אונטער רעדער,
און שלאָגט זיך אָן די שפּיצען, אָן די העלצער,
און שפּאַרט זיך דורך פון לעבער און פון שפּאַלטען
און בלייבט פאַרגליווערט הייגנען אין דער לופטען,
אַ שוואַרצע חופּה אויף דיין קראַנקען קאָפּ.
אַ וועה, אַ שטומער וועה, אַ צער, אַ גרויסער צער...
יסורים שטומע פלאַטערען... שאַ, שטילער,
ס׳איז נאָך דאָ עמיצער מיט דיר, ער בלאָנדזשעט
מיט צוגעמאַכטע אויגען אין דער פינסטער,

דעם קאָפּ זיך ניט צעקלאַפּט און ניט אַראָפּ פון זינען...
און אפשר האָט נאָך יעדערער פון זיי באַזונדער
פאַר זיך געפליסטערט שטיל מיט זיינע לעפצען:
„טו, גאָטעניו, אַ נס, פאַרבלענד זיי, גאָט, די אויגען,
זיי זאָלען מיך, דיין קנעכט, ניט זעהן...” און נאָכדעם,
ווען איינע האָט זיך יאָ ערוואַכט צום לעבען,
פון בלוט און שמוץ אַרויס צום וויסטען לעבען,
פאַראומרייניגט פאַר זיך, פאַר גאָט, פאַר ביידע
וועלטען—
איז ער, דער מאַן, פון לאַך אַרויסגעקראָכען,
צו גאָט אין שול געלאָפען בענטשען „גומל”
און פרעגען דאָרט באַם רב אַ פרומע שאלה:
„צי מעג ער מיט זיין אשה ווייטער לעבען?...”

אַרויס קריך, מענש, קום ווייטער, כ׳וועל דיר ווייזען
באַהעלטענישען — שטאַלען פון חזרים,
און זעה מיט דיינע אויגען אַלע מיסטען,
וואו דיינע ברידער, חשמונאים׳ס יורשים,
די איניקלעך פון אייביגע קדושים,
אין יעדער לאָך צו דריי מנינים האָבען
אין יענעם שחיטה-טאָג זיך אויסבאַהאַלטען
און גרויס געמאַכט צווישען מיסט מיין נאָמען...
אַנטלאָפען, ווי די מייז, באַהאַלטען זיך, ווי וואַנצען,
און, ווי די הינט, געשטאָרבען... און צו מאָרגענס
איז פון זיין שטוב אַ זון אַרויס און האָט געפונען
אין מיסט זיין טאַטענס פגר... וואָס-זשע ווייִנסטו,
מענש?
צו וואָס פאַרדעקסטו מיט די הענט דיין פנים?—
קריץ שטאַרקער מיט די ציין אין פלאַץ פאַר
וועהטיג!

און דו דערשטיקסט אין קעל דיין ווילדען ברוֹל
און שפּרינגסט אַראָפּ און לויפסט אַרויס אין גאַס—
און נאָך אַמאָל פֿאַר דיר אַ וועלט ווי נעכטען,
און אומפֿאַרשעמט גיסט אויס די זון, ווי תּמיד,
פֿאַר יעדער שוועל, פֿאַר יעדער טיר, איר שפּילליכט
און וואַרפֿט אַרויס איר גאָלד פֿאַר די חזירים...

נאָר ווייטער גײ, אַנטלויף פֿון ליכט, באַהאַלט זיך,
אין דר׳ערד אַריין פֿאַרקריך, אין שוואַרצען קעלער,
און פרעס דאָרט אויף דיין שטאָלען האַרץ פֿאַר ווייטיג:
דו זעהסט? דאָ האָבען אומריינע ערלים
די ריינע טעכטער פֿון דיין פֿאָלק געשענדעט.
אויף איינער צען, אויף איינער צען, די מוטער—
דער טאָכטער אין די אויגען, און די טאָכטער—
דער מוטער אין די אויגען, פֿאַרן קוילען,
בעתן קוילען, נאָכן קוילען... נעם זשע,
בן-אָדם, נעם טאַפּ אָן מיט דיינע הענט די פלעקען
פֿון בלוט מיט עפּעס אַנדערש אויף דער קישען,
וואו מיט זיין האַק, וואָס טריפֿט נאָך וואַרעם בלוט,
האָט זיך אַ ווילדער חזיר-מענש געוואַלגערט...
און זעה, בן-אָדם, זעה: אין יענעם ווינקעל,
דאָרט אונטער יענער פֿאַס, בײַ יענעם קאַסטען,
פֿאַרשטעקט אָהן אָטעם זענען זיך געליגען
חתנים, ברידער, מענער, זין און טאַטעס
און צוגעקוקט פֿון זייער לאָך, ווי ס׳צאַפּלען
און וואַרגען זיך מיט אייגען בלוט און עקעל
די הייליגע, די ריינע, פֿרומע לייבער,
געדראָשענע פֿון טמא׳ן גוי און אייזען—
דאָס צוגעקוקט, אין דר׳ערד געליגען און געשוויגען,
און ניט די אויגען זיך אַרויסגעריסען,

פאַרחתמ׳נען פון זייער סוף דעם אָפּשיין,
די גאַנצע שרעק פון זייער טויט דעם ווילדען,
די גאַנצע תוכחה פון זייער וויסטען לעבען...
און ציטערענד, ווי טויבען פאַר דער שחיטה,
דאָ טוליען זיי זיך צו דעם דאַך אינאיינעם
און קוקען לאַנג אויף דיר מיט שטומע אויגען,
וואָס מאָנען נאָר און פרעגען דיך אָהן לשון
און טענ׳ן שטומערהייט אַלץ יענע אַלטע טענה,
וואָס האָט נאָך קיינמאָל ניט דערגרייכט צום הימעל
און וועט צום הימעל קיינמאָל ניט דערגרייכען:
„פאַר וואָס, פאַר וואָס? און נאָך אַמאָל פאַר וואָס?...״

און דו פאַררייסט דעם קאָפּ—ניטאָ קיין הימעל!
אַ דאַך, אַ שטומער דאַך, מיט שוואַרצע שינדלען;
אָט היינגט אַ שפּין—גערע, פרעג דעם גרינעם שפּין!
ער האָט געזעהן אַלצדינג, ער איז אַן עדות,
איין לעבעדיגער עדות אויף דעם בוידעם,
לאָז ער זשע דיר דערצעהלען אַלע מעשות:
אַ מעשה פון אַ בויך מיט פעדערען געפילט,
פון נעז-לעכער מיט נעגעל, קעפּ מיט האַמערס,
פון מענשען נאָכן קוילען קאָפּ-אַראָפּ, ווי גענז,
צום באַלקען פון דעם בוידעם אויפגעהאַנגען,
און פון אַ קינד אַ איינגעשלאָפענס מיט זיין מאַמעס
צעשפּאַלטענע און טויטע ברוסט אין מיילכען,
און נאָך אַ קינד אַ לעבעדיגס צעריסען,
אינאיינעם מיט זיין לעצטען שריי אויף צווייען—
אַ האַלבער „מאַ...!״ און „מאַמע״ ניט געענדיגט...
און נאָך, און נאָך פיל מוראָדיגע מעשות,
וואָס לעכערען דיין קאָפּ, וואָס עקבערן דיר דעם מוח
און טויטען דיר אויף אייביג דיין נשמה.

דאָ האָט מען צוויי געקעפּט: אַ אידען מיט זיין הונט...
און מיטען הויף האָט נעכטען זיי איין האַק געקעפּט
און היינט האָט זיי אַהער איין שווין פאַרשלעפּט,
געשנאָרט, געגריבּעלט זיך אין זייער אויסגעמישטען בּלוט.
שאַ, מאָרגען וועט אַ פרישער רעגען קומען
און אָפּשווינקען דאָס בּלוט אין רינשטאָק, ס'זאָל ניט שרייען
צום הימעל געוואַלד פון מיסט אַרויס, און אפשר
איז שוין דאָס איינגעזונקען אין דעם תהום דעם שטומען
און זייגט די דערנער אָן דאָרט בּאַ אַ פּלויט אַ קרומען,
און מאָרגען וועט די זון, ווי היינט, ווי נעכטען,
ווי אַלע טאָג, אַ ליכטיגע אַרויסגעהן
פון מזרח זייט, געמינערט ניט אַ האָר נישט,
און שאַ, און שטיל, און גלייך ווי גאָר נישט...

און ווילד, משוגע ווילד, פאַרקריכסטו אויף אַ בּוידעם
און בּלייבּסט דאָרט שטעהן אין פינסטערניש אַליין;
דו פילסט? דאָ שוועבּט נאָך איצט אַרום דער טויט-שרעק
און פּאָכעט מיט אַ קאַלטען שוואַרצען פליגעל
און פרירט די וואָרצלען פון די האָר אין קאָפּ;
און דאָ און דאָרט, פון אַלע שוואַרצע לעכער —
זעה אויגען, אויגען, שטומע אויגען קוקען...
דאָס קוקען די נשמות פון די קדושים,
פאַרוואָגעלטע, פאַרשטויסענע נשמות,
וואָס האָבּען זיך אינאיינעם דאָ אין ווינקעל
צונויפגעפּרעסט דערשראָקענע—און שווייגען...
אָט דאָ האָט זיי די שאַרפע האַק געפונען
און אָט אַהערצו קומען זיי אַ קוק טון,
צום לעצטען מאָל אין זייערע שוואַרץ-אַפּלען

דו טרעטסט אויף גאַנצע בערג צעפּליקטע האָב-און-
גוטס—

דאָס זענען גאַנצע לעבענס, גאַנצע לעבענס,
צעבראָכענע אויף אייביג ווי אַ שאַרבען!
דו געהסט, דו לויפסט, דו פּלאָנטעסט זיך אין חורבן,
מעש, זילבער, פּוטער, שמות, זייד און אַטלעס,
צעריסענע, צעפּליקטע אויף פּיץ-פּיצלעך,
מיט פּיס צעטראָטענע שבתים, ימים-טובים, נדנס,
טליתים, תפלין, פאַרמעט, שטיקער תורה,
יריעות הייליגע, קלאָר ווייסע וויקעלעך פון דיין נשמה,
זעה, זעה, זיי וויקלען זיך אַליין אַרום דיין פוס
און קישען דיר די טרעט פון מיסט אַרויס
און ווישען אָפּ פון דיינע שיך דעם שמוץ...—
דו לויפסט? צו ליכט און לופט אַנטלויפסטו?
אַנטלויף, אַנטלויף—דער הימעל לאַכט אויס דיר!
די זון וועט דיר מיט שפּיזען אויסשטעכען די אויגען,
אַקאַציען, מיט פרישע גרינס-און-וויים באַצויגען,
וועל'ן כמ'ן דיך מיטן ריח פון בלוט און בליטען,
דיין קאָפּ מיט בלימעלעך און פעדערען באַשיטען,
און שטיקלעך גלאָז פון מיטען גאַס מיט טויזענט גלאַנצען
וועל'ן דיר אַנטקעגען אויף דיין בייז-וואונדער טאַנצען...
דען גאָט האָט דיר מיט מילדער האַנט געשיינקט אַ
צווילינג:

אַ שחיטה מיט אַ פריהלינג;
דער גאָרטען האָט געבליהט, די זון געלויכטען—
און דער שוחט האָט געשחט'ן...
דער חלף האָט געגלאַנצט, און פון דער וואונד
האָט בלוט מיט גאָלד געפליסט...
אַנטלויפסט? באַהאַלטסט זיך אין אַ הויף?—אומזיסט!
אָט איז אַ בערגעל מיסט!

אין שְׁחִיטָה־שטאָט

... פון שטאָל און אײזען, קאַלט און האַרט און שטום,
שמיד אויס אַן האַרץ פאַר זיך, דו מענש, — און קום!
קום גײ אין שחיטה-שטאָט, זאָלסט זען מיט דײנע אויגען,
זאָלסט אָנטאַפּען מיט דײנע אײגענע הענט,
אויף צוימען, סלופּעס, טויערן און װענט,
אויף שטײנער פון דער גאַס, אויף אַלע העלצער,
דאָס שװאַרץ-פאַרטרוקענט בלוט מיט די געהירען
פון דײנע ברידערס קעפּ און העלזער.
און אומבלאָנדזשען זאָלסט דו צװישען חורבות
דורך װענט צעבראָכענע מיט אויסגעקרימטע טירען,
פאַרבײ צעשטערטע אויװענס, האַלבע קוימענס,
אַנטבלױזטע שװאַרצע שטײנער, האַלב-פאַרבּרענטע ציגעל,
װאו פײער, האַק און אײזען האָבּען נעכטען
אויף דער בלוט-חתונה אַ װילדען טאַנץ געשפּילט;
און קריך דורך בוידעמער, דורך לעכעריגע דעכער,
און קוק זיך אײן אין אַלע שװאַרצע לעכער—
דאָס זענען אָפ׳נע, שװאַרצע, שטומע װאונדען,
װאָס װאַרטען מער אויף קײן רפואָה אין דער װעלט...

אין גאַסען װעסטו גײען, מיט פעדערן פאַרפלײצטע—
דו בּאָדסט זיך אין אַ טײך, אַ װײסען טײך,
װאָס האָט זיך אויסגעלאָזט פון מענשענס בלוטיגען שװײס;

גלוסט זיך מיר וויינען...

גלוסט זיך מיר וויינען געשמאַקער פון האַרצען,
ציהט מיך, ווי כמאַרעס, צום ים, צו דעם שוואַרצען,
טיפער צו אייך, מיינע עלענדע ברידער.
כ׳ווייס אויך: אַ טרער פון מיין אייגענער מאַמען
עקבערט דעם תהום דאָרט אין אייערע ים׳ען,
בּיינקט אפשר שטילערהייט נאָך מיינע לידער.

*

כ׳ווייס: איר האָט טרערען נאָך ניט אויסגעוויינטע,
צרות דערצעהלטע און נאָך מער געמיינטע,
וואָס ווי פאַרשטיקטע, פאַרבאָרגענע קוואַלען
לעכערן שטיינער און רייסען איין קברים,
שלענגלען זיך, בלאָנדזשען אין דר׳ערד, ווי אַ וואָרם —
און ווערען אין דר׳ערד דאָרט פאַרפאַלען.

*

דורכשלאָגען זאָלען זיך אייערע טרערען!
גרינגער זאָל ווערען און פרייער זאָל ווערען! —
אפשר, ווער ווייסט, וועט נאָך גאָט אַמאָל געבען:
איבערגעהן וועלען די פינסטערע צייטען,
אויך אונז וועט אפשר געראָטען, ווי לייטען,
בעסערס און שענערס דערלעבען.

*

און פאַר אַ זכר פון היינטיגע כמאַרעס
וועט אייך פאַרבלייבען אַ נייער „על נהרות״,
וואָס ער וועט הימעל און ערד איבערקערען.
גליקליך איז דער און געבענשט זאָל דער ווערען,
וואָס וועט פאַראייביגען אייערע טרערען
הייליגע, צווייטויזענט-יעריגע טרערען.

I

נאַציאָנאַלע

שפראך אמאָל אזא געוואַלטיגען שטויב, אַז אין אַ קורצער צייט פון עטליכע דורות ווערט זי נישט צו דערקענען, צוליב די נייע רייכקייטען, די נייע אוצרות, וואָס זענען איר צוגעקומען.

די דייטשען געדיינקען נאָך ביז היינט לוטהערן, געטהען, ניצשען, וואָס האָבען איטליכער באַזונדער געגעבען דער שפּראך נאָר אַ נייערע געשטאַלט.

פאַר דער אַנטוויקלונג פון העברעאיש וועט ביאַליק נישט שפּילען קיין קלענערע ראָלע, ווי ס. כאַטאַנאָווער, י. גאָרדאָן, סמאָלענסקי.

אָבער אויך די אידישע שפראך האָט ער געהאָלפען אין איר שווערען אַנטוויקלונגס-וועג.

דען בא דעם פּאָעט איז די שפּראַך, ווי דער ליים בּאַם סקולפּטאָר; רירט ער זיך נאָר צו איר צו, בּוז זי שוין ווערען עפּעס אַנדערש, בּוז זי שוין באַקומען אַ פאָרם.

ביאַליק האָט אויך דער אידישער שפּראַך געגעבען זיין פאָרם, האָט אויך אין איר אַריינגעלעגט אַ שטיק פון זיין גבורה.

איינצעלנעם אין אַ קלאַס, ווי די אַריסקייט בכלל, וואָס צעטרעט מיט איר ברודיגער לאַפּצע די שענסטע בלומען און שפּראָצונגען אונטער גאָטס הימעל.

מיר געפינען אויך באַ ביאַליקען אַ סך פּאָעטישע ווערק, וואו ער כאַפּט אַזוי קונציג דעם טאָן פון דעם פאָלקס־מענשען מיט זיינע קליינע ליידען אין דער סביבה פון אַ קליינשטעטעלדיגען לעבען (זעה „מיין גאָרטען״ א. אנד.).

ביאַליק האָט געוויזען דאָס מייסטער־שטיק אַריינצופּאַסען דאָס נאַאיווע אידישע פאָלקס־ליד אין דער אַלטער העברעאיש־אַראַמעאישער שפּראַך פון אונזערע אורעלטערן, און דערביי נישט צו פאַרלירען קיין איין טאָן פון דעם דאָזיגען פאָלקס־ליד, וואָס ווערט געזונגען פון דעם אידישען שוסטער און שניידער, פון דעם פּראָסט־אידישען כלה־טיידעל.

עס געפינען זיך אויך הומאָריסטישע לידער באַ ביאַליקען, וואָס פאַרוואונדערן אונז מיט דער בּויגנקייט פון דער שפּראַך און מיט דעם געזונטען הילכיגען לאַכען, וואָס קויקעלט זיך אין זיי.

חוץ דעם, האָט ביאַליק אונז באַשיינקט מיט עטליכע גאָוועלען, פון וועלכע „אריה בעל גוף״ איז געוואָרען זעהר פּאָפּולער.

ווען מען נעמט נאָך ביאַליקען אַלס פּראָזע־שרייבער, וואָס איז אין אַ געוויסען זין דער גרויסער תלמיד פון דעם זיידען ר׳ מענדעלע, און אַ טייל פון זיינע פּובליציסטישע זאַכען, — דעמאָלסט קאָן מען זיך אומגעפער פאָרשטעלען, ווי רייך און פילזייטיג איז ביאַליק אַלס פּאָעט, פּראָזאַאיקער און פּובליציסט.

V

ביאַליק האָט זיינע גרעסטע און באַדייטענדסטע ווערק געשריבען אין העברעאיש. דער לעזער וואָס באַקומט היינט די געזאַמעלטע פּאָעזיע פון ביאַליקס פעדער אין אידיש, זעהט שוין, ווי וויניג ביאַליק האָט זיך גענוצט מיטן אידיש פאַר זיינע פּאָעטישע געפילען און איבערלעבענישען.

וויל מען ריכטיג באַגרייפען, וואָס פאַר אַ גרויסע ראָלע ביאַליק האָט געשפּילט פאַר דער שאַפונג פון דער ניי־העברעאישער שפּראַך — מוז מען לייענען ביאַליקען אין אָריגינאַל.

איטליכער, וואָס וויל קענען גענוי דעם גייסט פון אונזער לעצטער צייט, קאָן בכלל נישט אויסקומען אָהן העברעאיש. דער, וואָס וויל אָבער אַריינדרינגען ספּעציעל אין דעם גייסט פון ביאַליקען, מוז שוין אודאי גרינדליך קענען די שפּראַך פון פּאָעט.

נישט דאָ איז דאָס אָרט זיך אַריינצולאָזען אין אַ שמועס וועגען ביאַליקען אַלס דעם גאונישען שעפער פון דער מאָדערנער העברעאישער שפּראַך.

מיר ווילען נאָר אָנווייזען, אַז כאָטש ביאַליק האָט אַזוי וויניג געאַרבעט אויפן אָריטען, קוים באַאַקערטען פעלד פון פּראָסט־אידיש, פונדעסטוועגען האָט ער אויך מיט דעם וויניגען שטאַרק באַפרוכפּערט די אידישע שפּראַך.

מען דאַרף נאָר נעמען דאָס ביסעלע, וואָס מען האָט געזאַמעלט פון אידישען ביאַליק, אום דאָס קלאָר צו זעהן.

ביז ביאַליקען איז דאָס אידיש כמעט נישט געווען מסוגל אויף אויסצודריקען שטאַרקע, מעכטיגע געפילען. פון דער שפּראַך האָט עס געשמעקט מיט דעם „נעבעכעל״, וואָס ליגט פאַרבאַהאַלטען הינטער איטליכען אידישען ביכעל.

אַזא געוואַלטיג־קרעפטיגע, מוראָדיג־גבורהדיגע שפּראַך האָבען מיר צוערשט כמעט דערהערט אין אידיש, דערנאָך ווי עס איז אַרויס זיין „שחיטה־שטאָט״, איבערגעאַרבעט פון פּאָעט אַליין אין אידישען. אויך „דאָס לעצטע וואָרט״ האָט אַריינגעבראַכט אין אידיש אַ שטאַרקען געזונטען הויך פון בערג־לופט, האָט אונז געוויזען, אַז אויך דאָס אידיש איז פעהיג צו קלינגען אַמאָל אַזוי גרויס און מעכטיג, ווי די שפּראַך פון אַ נביא.

איטליכער פּאָעט, אַפילו דער וויניג־באַגאַבטער, פאָרמט און העלפט ווייטער שאַפען די שפּראַך, וואָס איז אים געקומען בירושה. דער גרויסער פּאָעט אָבער גיט דעם שאַפונגס־פּראָצעס פון דער

האַרטע גלאַנציגע ווערטער פֿון אַ שפּראַך — וועט זיך פֿרעהען, וואָס דער אייראָפּעאישער פֿראַק הערט צעשפּאַרט פֿון ביאַליקס מעכטיגער, שטענדיג באַוועגליכער ברוסט.

ווען איך זאָל פּרובען וועלען אין קורצע ווערטער אָפּשאַצען דעם הויפּטפּונקט אין ביאַליקס פּערזענליכקייט, וואָלט איך זאָגען, אַז ער איז איינער פֿון די ווייניגע גרויסע פּאָעטען, וואָס האָט געפֿונען אין דעם קינסטלערישען וואָרט דעם אויסדרוק פֿאַר די קאַפּריזע וועלען־באַוועגונג אין דעם מענשענס נשמה, ווי אין אַ טייל פֿון דער נאַטור.

אַקוראַט ווי, למשל, דער גרויסער אידישער מאָלער איזראַעלס, און דערנאָך ליבערמאַן, האָט צוערשט באַוויזען, אַז מיט אַ פּענזעל פֿון אַ מאָלער איז מעגליך איבערצוגעבען די באַוועגונג פֿון אַ ווינטעל, אַ הינט, אַ שטורעם אויף אַ טיפֿען האַרטען ליוועטס, — אָט אַזוי האָט אונז ביאַליק געגעבען אַ מוסטער, ווי מען קאָן אין האַרטע טויטע ווערטער איינבלאָזען דעם ריטם פֿון אַ נשמה, וואָס צאַפּעלט זיך אין דער שטורעמדיגער באַוועגונג פֿון אַ טיף געפֿיל, דעם טאַנצענדיגען ריטם פֿון אַ גאַרב ליכטשטראַלען, וואָס רייבען זיך אַריין דורך אַ שפּאַלט פֿון אַ פֿאַרמאַכטען פֿענסטער אָדער וואָס פֿאַרפּלאָנטערן זיך אין די שאָטענס פֿון אַ געדיכטען וועלדעל בײַ אַ שטיל פֿאַרבאַהאַלטענעם טייכעל.

ביאַליק איז דער מייסטער פֿון דער באַוועגונג אין וואָרט, ווי מאַנכע גרויסע מאָלער אין בילד.

און ווען מען באַטראַכט נאָך, אַז די איבערגאַבע פֿון דער באַוועגונג אין דער נאַטור איז איינע פֿון די הויפּטאויפֿגאַבען און הויפּטפּראָבלעמען פֿון דער מאָדערנער קונסט, פֿון דער גאַנצער קינסטלערישער וועלט — פֿון די איפּרעסיאָניסטען ביז צו די לעצטע פֿוטוריסטען — זעהען מיר, אַז ביאַליק, דער עלעמענטאַרער באַרבאַרישער ביאַליק, דער ביאַליק, וואָס ווייס אפֿילו נישט פֿון די קלאַסישע גריכישע מוסטערן, און וויל פֿון זיי נישט וויסען (לייען דר. יוסף קלויזנערס אַרטיקעל וועגען ביאַליקן), איז דער מאָדערנסטער פּאָעט נישט נאָר בײַ אונז, נאָר אויך אין דער אַלגעמיינער אייראָפּעאישער ליטעראַטור.

IV

אין די פֿאָריגע קאַפּיטלען האָבען מיר געפּרובט אַרויסצושיילען דעם קערן פֿון ביאַליקס פּאָעטישער פּערזענליכקייט. מיר האָבען געזוכט אים אָפּצוגרעניצען פֿון אַנדערע פּאָעטישע נאַטורען, און דורכדעם אים בולטער אַרויסצושטעלען פֿאַר דעם לעזערס אויגען. מיר האָבען געמיהט זיך, אַז מיטן נאָמען ביאַליק זאָל דער לעזער פֿאַרבינדען די פֿאָרשטעלונגען, וואָס האַרמאָנירען מיט דעם כאַראַקטער פֿון זיין פּאָעזיע.

איצט אָבער וועלען מיר אין קורצען באַהאַנדלען ביאַליקן אַלס דיכטער כתם, וואָס פֿאַרמאָגט חוץ זיינע אויבענדערמאָנטע געניאַלע מעלות נאָך אַ סך אַנדערע פּאָעטישע מעלות, וועלכע שטעלען אים אין איין ריה מיט אַלע באַרימטע אויפֿריכטיגע דיכטער פֿון זיין צייט און פֿאַר זיין צייט.

ביאַליק האָט אונז געגעבען אַ גאַנצע ריה פֿון אויסגעצייכענטע לירישע לידער. די פּאָעמע „המתמיד" צייגט אונז ביאַליקן אַלס גוטען ליריקער און אַלס דעם, וואָס איז צוגלייך מיט פֿייערבערגען און אַנדערע פֿון זיין זשענעראַציע געשטאַנען אויף דער גרעניץ פֿון ראָמאַנטיק און רעאַלער קריטיק. ביאַליקס „מתמיד" איז נישט די שילדערונג פֿון אַ געוויסען כאַראַקטער אָדער טיפּ, נאָר די אומעטיגע, ווייכע, ראָמאַנטישע און צוגלייך רעאַל־קריטישע, פֿאַרביטערטע באַציהונג צום אידישען בית־המדרש, וועגען וועלכען פֿייערבערג האָט אַמאָל געזאָגט, אַז „עס איז דאָס פֿינסטערע פֿון דער וועלט".

אין אַ גאַנצען ציקל שירים האָט ביאַליק אונז געשילדערט די אָרימקייט, עלענדקייט פֿון אַ אידישער איינזעלנער נשמה, און אויך דאָ האָט ער נישט געהאַט אַזוי אין זינען די אָרימקייט פֿון

אָדער זיין „עם פּתיחת החלון”, וואו „עס בּרעכען זיך דורך טויזענטער גלאַנצען, פאַרגיסען מיט ליכט די באַלקענס, די ווענט, אַלע ווינקעלעך, וואָס האָבּען מיט אַמאָל פול געמאַכט איטליכס לאָך מיט דעם גאָלד זייערען”...

האָבּען מיר נישט קיין פעסטע ליניען פון אַ בּילד, וואָס מען קאָן מאָלען, נאָר באַקומען דורך דעם פּאָעטס ווערטער אַ בּילד פון עפּעס אַ באַוועגליכער זאַך, וואָס רופט בּאַ אונז אַרויס עטוואָס ענליכעס צו דעם געפיל, וואָס עס האָט איצט דורכגעלעבּט דער פּאָעט.

ח. נ. בּיאַליק, וואָס מיהט זיך שטענדיג אויסצודריקען אין פּאָעטישע ווערטער אַ געפיל, עפּעס אַזוינס, וואָס איז שטענדיג אין שטראָמענדיגען צושטאַנד, וואָס האָט נישט קיין קלאָרען אָנפאַנג און קיין קלאָרען סוף, וואָס איז תמיד אין דער בּחינה פון אַן עצם (אַן אָבּיעקט), וואָס ווערט געוואָרפען און געשליידערט, געיאָגט און געטריבּען, קורץ — באַוועגט אויף אַלע אופנים — איז געוואָרען דער מאָלער פון דער באַוועגונג אין דער נאַטור, און כּמעט נאָר פון דער באַוועגונג.

בּיאַליק קען נישט די רוהיגע מאָלערישע ליניע, ווי ער קען נישט, מיט זעלטענע אויסנאַמען, דעם רוהיגען צושטאַנד פון עפּעס אַ זאַך אין דער נאַטור. און ווען מיר געפינען בּאַ בּיאַליקען עפּעס אַזוינס, וואָס איז ענליך צו מאָלעריי — ווערט איר דעמאָלסט בּאַמערקען באַלד, אַז נישט צוליבּ דעם איז אים אַרויס דאָס בּילד מאָלעריש קלאָר, ווייל ער האָט גענומען אַ וויניגער טאַנ־צענדיגע ליניע, נאָר דערפאַר, ווייל זיין געפיל איז אַזוי שוין שוואַך אין דער באַוועגונג, אַזוי מעלאַנכאָליש־מאַט, כּמעט קריכענדיג, אַז דאָס געפיל קומט ממילא אַרויס מאָלערישער און רוהיגער אין זיינע מאַטע ליניען (זעה „מכתב קטן לי כּתבה”, „הכניסני תחת כּנפיך” א. אנד.).

אין דעם ליגט אויך דער גרויסער אונטערשיד צווישען די געוועהנליכע ליריקער אין דער ליטעראַטור און דער ליריק פון בּיאַליקען. בּאַ די מייסטע ליריקער ווערט דאָס געפיל איינגעפאַסט אין אַ רוהיגע מאָלערישע ליניע, צוליבּ וואָס דאָס געפיל פאַרלירט אָפט אין זיין קראַפט, דערפאַר אָבּער טרעט דאָס אַרויס, כאָטש אָפּגעשוואַכט, נאָר אַנגענעם און עסטעטיש פאַרן געניסער פון דער קונסט. בּאַ בּיאַליקען אָבּער איז זיין לירישע שטימונג די הויפּט־זאַך; ער וועט דאָס געפילטע קיינמאָל נישט וועלען אָנטון אַ קליידעל, כאָטש פון אַ פּרינצעסין, ווען דאָס וועט ליידען אין דער באַוועגליכקייטס־קראַפט. ער וועט בּעסער בּלייבּען בּאַ דעם „בּאַרבּאַר” אין דער קונסט, לויט דעם אייראָפּעאישען פאַרפיינערטען געשמאַק, נאָר ער וועט נישט מותר זיין אויף איין צאַפּעל און ציטער פון זיין אינעווייניגסטען געפיל.

וויל מען בּיאַליקען געניסען ווי עס דאַרף צו זיין, מוז מען זיך זעצען אויף די פליגלען פון זיין שטורעמדיגען האַרצען, מוז מען זיך אָפּזאָגען פון די ווייכע זעסלען אין פּאָעטישען סאַלאָן־וואַגאָן, וואָס זענען מיט אַ בּיון בּאַ די עסטעטישע ליריקער אויסגעבּעט מיט גוטע שפּרינג־פעדערן.

בּיאַליק אַלס פּאָעט איז נאַטירליך, עלעמענטאַר און האָט נישט די קליינע הילפס־מיטלען, די קליינע פּיילעכלעך, מיט וועלכע עס בּאַנוצט זיך אַזוי שטאַרק דער מאָדערנער אייראָפּעאישער פּאָעט, וואָס איז אַזוי מוראדיג אָנגעזעטיגט מיט קונסט, עסטעטיק און נאָך אַזוינע נוטינקייטען, אַז עס קומט שוין בּאַ אים אַרויס, ווי אַ קלייד פון אַ גרויסען פּאַריזער מאָדען־שניידער, וואָס וואַרעמט מער דאָס אויג, ווי דעם פרירענדיגען גוף, וואָס קיצעלט מער אונזערע מאַנסבּילשע געפילען, ווי ס׳דערוועקט אַ טיפע, שטומע ליידענשאַפט.

מאַנכמאָל שטעלט זיך מיר בּיאַליק פאָר, ווי דער גֶבֶר אין דאָרף, וואָס פאַרלאָזט זיך מער אויף די מוסקלען פון זיינע געזונטע קרעפטיגע הענט, ווי מאַנכער בּחור אויף זיין שטעקען און דובּינקע. ער גלויבּט מער אין זיין איינענעם כּח, ווי אין דעם כּח פון דער דובּינקע, וואָס ער צעבּרעכט דאָס לייכט, ווי אַ שוועבּעלע.

ס׳וועלען זיך אָפּשר געפינען מענשען־מפונקים, וואָס וועלען זיך בּאַקלאָגען דערויף, וואָס אונזער בּיאַליק האַלט נישט פון אייראָפּעאישען פּראַק. פאַר דעם אָבּער, פאַר וועמען די עכטע פּאָעזיע איז די קראַפט פון אויסדרוק, איז די מאַכט איינצוצוימען אַ שטורמיג עכט געפיל אין

ביאליק, אלס דער גרויסער געפילס־מענש, פאַרוואונדערט אונז מיט זיין איינגעהאַלטענקייט, שטומקייט, מיט זיין קורצקייט פון זיין בילד, קנאַפּקייט, וואונדערליכער אָפּגעוואוינקייט און אָפּגעמאָסטענקייט פון זיין וואָרט אין פּאָעטישען זאַץ — און צוגלייך דערטרינקט ער אונז אין א מבול פון ווערטער און בילדער, וואָס מאַכען אויף אונז אָפט מאָל דעם איינדרוק פון א צוזאַמענגעוואָרפען בערגעל פון בריליאַנטען, דימענטען, שטיינער און זאַמד.

אָבער דאָ, ווי דאָרטען, איז עס דער אייגענער ביאַליק, וואָס רעדט מיט אונז די שפּראַך פון געפילען, א שפּראַך, וואָס קאָן זיין שטום, ווען זי צעגיסט זיך אין א ים ווערטער, און וואָס קאָן זיין געוואַלטיג באַריידעוודיג, ווען זי זאָגט נאָר איין וואָרט, א וואָרט, האַרט, פעסט, געשליפען און שטראַלענדיג, ווי א בריליאַנט.

ווען ביאַליק איז שטום, קורץ און קנאַפּ, קלינגט מאַנכמאָל זיין וואָרט, ווי דער איינאיינציגער קלונג אין דער שטילער פינסטערער נאַכט פון א גלאָק אין א טורעם.

ווען ביאַליק צעגיסט זיך אין א כך ווערטער, ברויזט פאַר דעם האָרכענדען אויער אונטער דעם שטראָם ווערטער — א גרויסער ברייטער טייך, וואָס איז איבערגערודערט געוואָרען ביז צו זיינע גרונטען.

עס איז, לויט מיין מיינונג, נישט ריכטיג, ווען מען באַשולדיגט ביאַליקען אין דעם, וואָס זיינע פּאָעמען זענען נישט האַרמאָניש אין דער ליניע, אין געביי, אין בילד. זיי האָבען אַן אייגענע האַרמאָניע, די האַרמאָניע פון טיפע געפילען און ליידענשאַפטען, וואָס האָבען באַקומען לשון. אין זיי איז די האַרמאָניע פון א פאַרצוימטען טייך, וואָס רייסט זיך דורך א קליינע עפענונג אין א שטיינערנער וואַנט.

ווער עס ווערט נישט מיטגעריסען מיטן שטראָם, האָט פון זיין קראַפט נישט גענאָסען, פאַרלאַנגט פון אים עסטעטישע האַרמאָניע, קורץ, פאַרלאַנגט פון אים רוה, אין דער צייט, ווען ער איז די קראַפט, די באַוועגונג, דער שטורעם...

III

ווען מיר לייענען בא ביאַליקען:

„אונטער די גרינינקע בוימעלעך
שפּילען זיך משה׳לעך, שלמה׳לעך;
ציצית, קאַפּאָטקעלעך, פּאה׳לעך —
אידעלעך פריש פון די אייעלעך.
גופ׳עלעך — שטרוי, רויך און פעדערלעך,
נעם און צעבלאָז זיי אויף גלידערלעך —
כאַפּען זיי אויף גרינגע ווינטעלעך
און עס צעטראָגען זיי פיינעלעך״ . . .

אָדער:

„עס האָט מיך פאַרפּלאָנטעט מיט גרינס און מיט בלומען,
וואו באַבאָטשקעס צאַפּלען אין נעצען פון שטראַלען,
וואו ס׳ציטערט די לופט פון דעם גרילצען און זשומען —
און איך בין פאַר׳כשופ׳ט צו דר׳ערד צוגעפאַלען״. . .

אָדער ווען מיר נעמען זיינע באַריסט־געוואָרענע „צפרירים״, „זוהר״, ווען „איבער מיין פענסטער־געזימס כאַפּען זיך אויף די נעכטען פייגעלעך און יובצען און צוויטשערן ׳צוויטש׳, ׳צוויטש׳!״ ׳אָהן א סוף, און אין דעם גלאַנץ פון מיין שויב הויבען אָן די מאָרגענדיגע שד׳לעך צו פינטלען און ווינקען מיט אזא שטיפערישען חן. זיי טאַנצען און פינקלען מיט א יובצענדער ווילדקייט, באַהעפטען זיך, ווי טויבען, אָן גלאָז פון מיין שויב, גלעטען און דרינגען איין מיט א ליכט, וואָס עס שטראָמט און וואָס עס צעגיסט און צעפלייצט זיך איבער מיר״. (צפרירים). —

יחזקאל — שיינט שוין נישט צו זיין דער דאָזיגער פאַרגלייך אַ נחמא פון אַ באַגייסטערטען ביאַליק־פאַרעהרער.

איצט, ווען מיר קערען זיך צוריק צום אָנפאַנג פון אונזער קאַפּיטעל, ווערט אויך פאַרשטענדליך, פאַרוואָס ביאַליק האָט זיך געמוזט אויסשמידען אַ האַרץ פון שטאָל, פאַרשטעהען מיר שוין, פאַרוואָס איז דאָס בילד פון פּאָעטס האַרצען אַזוי כאַראַקטעריסטיש פאַר איהם. ביאַליקס געפילס־לעבען איז צו שטאַרק, צו שאַרף, צו רייך, אַז אַ געוועהנליך האַרץ, וואָס איז ווייך און נישט פעסט, זאָל דאָס קאָנען אויסהאַלטען. דער עקעל, דער כעס, דער צער, די פאַראַכטונג, איז צו גיפטיג, אַז אַ פּשוט האַרץ זאָל נישט ווערען פאַר׳כס׳ט פון דעם ביטערען געפיל־שטראָם.

ס׳איז אויך שטאַרק כאַראַקטעריסטיש פאַר ביאַליקען, וואָס ער האָט ליב אַזוי אין זיינע פּאָעטישע זעהונגען די ווערטער „שטום", „איינגעהאַלטען", „אַ נישט־אויסגעוויינטע טרער":

לי דמעה אחת נאמנה
שבסתר לבי אסבלנה
ובשולי נפשי היא נצפנה („דמעה נאמנה")...
עוד דמעה כבירה בלבבי נצפנה („לא תמח במהרה")

אָפט מאָל איז דער שמערץ אַזוי גרויס, אַז מיט אַ זיפץ, אַ טרער קאָן מען נאָר פאַרשוועכען די גרויסקייט.

אָפט מאָל איז די פאַרביטערונג, דער צאָרן אויף זיך, אויף דער וועלט, אויף גאָט אַזוי נעד־וואַלטיג, אַז מען קאָן נאָר מיט פיבערדיגע טרוקענע אויגען קוקען אויף דער ווילדער עלעמענטאַרער קראַפט, וואָס צעשטערט אַזוי אומברחמנותדיג בליהענדיגע לעבענס און איידעל פילענדיגע הערצער.

אָפט מאָל צעוואַקסט זיך אַזוי גרויס דאָס אונמאָראַלישע, די אומגערעכטיגקייט, אַז מען הויבט אָן זיך מיאש זיין אין דער גערעכטיגקייט פון האַרען אין דער וועלט — און מען שעמט זיך פאַר דעם קאַלטען אכזור זיך פאַרמיאוסען מיט אַ טרער.

ביאַליק פאַרגראָבט דעמאָלסט זיינע ביטערע געפילען טיף אין שטאָלערנעם האַרצען און ציהט פון זיי אויס אַ שרעקליך געטראַנק, וואָס זאָל זיך אַמאָל צעגיסען איבער דער קאָרע פון דער ערד, אַז זי זאָל אין שטיקער צעשפּאָלטען ווערען, וואָס זאָל אַמאָל זיך צעשפּריצען און צעפליהען אין דער לופט מיט איר שטיקענדען אָטעם און פאַרגיפטען די בלויע הימלען, וואָס האָבען נאָר אַ ליבען שמייכעל פאַר די גרעסטע אכזריותען, וואָס קומען טאָג־טעגליך פאָר אין דער מענשען־וועלט. („די שחיטה־שטאָט", „בקשו רחמים עלי", „מגילת האש").

אפילו אויך דעמאָלסט, ווען ביאַליק צעגיסט זיך אין ווערטער מיט אַזאַ באַריידונגס־קראַפט, אַז עס דוכט זיך — ער וועט קיינמאָל נישט אויפהערען — אויך דעמאָלסט פילען מיר, אַז עס רעדט צו אונז אַן אָנגעפילט האַרץ, וואָס מוז נאָך אַ סך מער איבערלאָזען, איינהאַלטען, איינ־שטומען אין זיך, ווי דאָס, וואָס עס רעדט זיך אַרויס.

ווען דער נביא רעדט, פאַרפולט פון צער און רחמנות:

„איך געה, איך קום, כ׳וועל היילען וואונדען" א. אז. וו. (זעה אויבען) —

פילט מען נאָך דעם גאַנצען טאָן נאָך, אַז דאָס גיסט זיך נאָר אַרויס אַ קליינער שטראָם פון דעם גרויסען געפילס־קוואַל, וואָס שטורעמט אין נביאס האַרצען. אויך ווען ער צערעדט זיך אַזוי שטאַרק, פילען מיר, אַז דאָס גרעסטע, וואָס איז געבליבען אינעווייניג, איז נאָך נישט אַרויס־געזאָגט געוואָרען.

דען דאָס איז שוין די פּסיכאָלאָגישע נאַטור פון דעם געפילס־מענשען, אַז דער גרעסטער שאַץ פון ווערטער איז נישט בכּח איבערצוגעבען דאָס גאַנצע פון זיין האַרצען. גראַד ווען אַזוינע מענשען שיטען מיט ווערטער אָהן אַ ברעג און אָהן אַ סוף — זעהט מען, ווי שטום איז זייער לשון פאַר דאָס טיפסטע פון זייער האַרץ.

ח. נ. ביאַליק איז נישט דער פּאָעט פון זעהונגען און בילדער, נאָר דער פּאָעט פון געפילען. די איינצעלנע בילדער, וואָס וואַרפען זיך דורך, זענען בּאַ אים נישט די הויפּט־זאַך. נישט אין דער אָפּגעטאָקטער אויסאַרבעטונג פון געמעל ליגט ביאַליקס הויפּט־קראַפט, נאָר אין דעם, וואָס ער זוכט שטענדיג אַריינצופּאַסען זיין רייך, שטאַרק געפיל אין די געוועהנליכע ווערטער פון דער שפּראַך. נאָר אַזוי ווי די געוועהנליכע ווערטער פון דער שפּראַך קלעקען נישט פאַר זיינע שטורעמדיגע געפילען — באַנוצט ער זיי, ווי מען באַנוצט די גראָבע גאַבענדיגע ברוקיר־שטיינער, ווען מען וויל בויען אַ טורעם אָדער אַ בערגעל צו אַ מזבח. ער נעמט צענדליגער ברוקיר־שטיינער אויף אַמאָל, ער נעמט אַ סך ווערטער, — שוין אָפּשר צו פיל ווערטער אויף אַמאָל, — נאָר אַזוי, אַז פון זיי אַלעמען צוזאַמען זאָל אַרויס עפּעס ענליכעס צו דעם, וואָס ער פילט אין זיין שטורעמדיגען געמיט, דען אויך אין גראָהע ברוקיר־שטיינער לעבט גאָטס אָטעם.

ווען מען זאָל וועלען קורץ אָפּשאַצען דעם הויפּט־ווערט פון ביאַליקס פּאָעזיע, קאָן מען זאָגען, אַז ער איז דער ערשטער פּאָעט בּאַ אונז, וואָס האָט אַנטפּלעקט און געפונען די פאָרם פאַר דער פּאָעזיע פון די שטאַרקסטע מעכטיגסטע געפילען אין אונזער געפּייניגטער נשמה. דאָס איז נישט די געוועהנליכע לירק, וואָס האָט שטענדיג צו טון מיט אַ געפיל פון אַ שטילערען טאָן, און וואָס קאָן זיך לייכט צופּאַסען צו אַ קאָנקרעטען ליניען־געמעל, און וואָס איז מערסטענטיילס שטאַרק סוביעקטיוו.

ביאַליקס פּאָעזיע איז די העכסטע ליריק, וואָס וויל אָביעקטיוו אויסדריקען נישט נאָר דאָס סוביעקטיווע ליידען, נאָר די ליידען און קוואַלען פון אַ גאַנצען פאָלק, וואָס איז צוגלייך זיין פאָלק.

דערום איז ביאַליקס פּאָעזיע אַזוי ענליך צו דער נביאישער. עס פלאַקערט אין איר אַ שטורעמיגע נשמה, עס צאַפּעלט אין איר שטענדיג אַ אומרוהיג צעבלוטיגט האַרץ, וואָס וואַרפט אַרום זיך מיט אַ קראַנץ פון שטראַלען, פון אַ שטראַלענדיגען געפילס־לעבען.

ווען איך האָב געזאָגט, אַז ביאַליק איז דער ערשטער פּאָעט בּאַ אונז, וואָס רעדט מיט אונז אין געפילען, נישט אין בילדער, וויל איך דערמיט נישט זאָגען, אַז ער איז אַריבערגעשטיגען די נביאים; דער חלוק צווישען זיי און ביאַליקען איז צו גרויס, אַז איך זאָל וועלען דורכפירען דעם פאַרגלייך ביז צום סוף. שוין דאָס אַליין, וואָס די נביאים האָבען אונז צוגלייך מיט זייער רייכען געפילס־לעבען איבערגעגעבען בירושה אייביגע מענשליכע אידעאַלען, שוין דאָס אַליין, וואָס חוץ דער קללה זייערער, חוץ דעם עקעל זייערען, וואָס זיי האָבען געפילט צו די מענשען, וואָס ווילען נישט הערען גאָטס וואָרט, האָבען זיי אונז אָנגעצייכענט דעם וועג, וואָס פירט צו דעם איינציג ריכטיגען לעבען, — שוין דאָס אַליין שיידט ביאַליקען אָפּ מיילענווייט פון די נביאים. דען ביאַליק, בּאַ אַלע זיינע גרויסע גייסטיגע און פּאָעטישע מעלות, בּאַ דעם גאַנצען כח פון זיין נאַציאָנאַל־פילענדען האַרץ, נישט קוקענדיג דערויף, וואָס גאָט האָט אים געבענשט און פאַרשאָלטען צו טרינקען פון דעם פולען, איבערפולען „בעכער פון צער און צאָרן“, — בּאַ אַלעם דעם, איז ביאַליק אַלס געדאַנקען־מענש (נישט אַלס געפילס־מענש!) אַ קינד פון אונזער צייט, דער גדול, וועלכער איז געשטאַנען אין איין וואוקס מיט דער עפּאָכע, וואָס האָט אים אויסגעהאָדעוועט, — אָבער נישט דער גרויסער גייסט, וואָס צייכענט אָן דעם וועג פאַר קינפטיגע צייטען, וואָס שפּרייט אויס זיינע פליגלען איבער דער ווייטער צוקונפט, וואָס פילט נישט דעם ציטער פון די שאָטענס, וואָס קומען שוין פון די צוקינפטיגע וועלטען.

די נביאים אָבער זענען געווען נישט נאָר דאָס גרויסע האַרץ פון פאָלק ישראל — זיי זענען אויך געווען די גרויסע מענשען, וואָס האָבען געפילט די שאָטענס פון די קומענדיגע פעלקער און די קומענדיגע וועלטען; זיי זענען אויך צייטענווייז געווען דאָס גרויסע האַרץ פון אַלע פעלקער, וואָס „בשם ה׳ יקראו“.

ח. נ. ביאַליק איז נישט דער גאַנצער נביא, ווען מען קלערט וועגען אַ ישעיהו, אָבער ווען מען פאַרגלייכט אים מיט די שפּעטערדיגע נביאים, מיט אַ חבקוק, מיט אַ מלאכי, אפילו מיט אַ

אין זיי לעבט דער אָטעם פון דעם, וואָס איך וואָלט אָנגערופען נביאישע פּאָעזיע. דאָס בילד בליצט מער אויף אינם איינצעלנעם וואָרט, ווי אין גאַנצען געמעל, די קראַפט פון זייער פּאָעזיע ליגט מער אין דעם שטאַרקען מעכטיגען געפיל פון פּאָעט, ווי אין די נישט־ערוואַרטעטע בילדער, וואָס דאַרפען אַרויסרופען דאָס געווינשטע געפיל.

ווען מיר לייענען „אין דער שחיטה־שטאָט“: „די זון וועט דיר מיט שפּיזען אויסשטעכען די אויגען, אַקאַציען מיט פרישע גרינס־ און ווייס־באַצויגען, וועלען סמ׳ען מיטן ריח פון בלוט און בליטען“, — זעהען מיר נישט קיין בילד פאַר זיך, נאָר מיר דערשפּירען דאָס טיפע ביטערע געפיל פון אַן אָנגעווהעטיגטען געמיט, אָנגעוועהטיגט איבער אַלע גרעניצען. ווען ביאַליק זאָגט דאָרטען:

„און מאָרגען געה אַרויס אין גאַס, בן־אָדָם, —
און זעה! אַ מאַרק פון לעבעדיגע בראָכוואַרג!
דערשלאָגענע, האַלב־טויטע מענשען־ווערים,
צעבראָכענע און אויסגעקרימטע רוקענס“ א. א. וו.

זעהען מיר ווידער נישט פאַר זיך קיין בילד אין געוועהנליכען זין, נאָר מיר פילען דעם גרויסען עקעל און די קאַלט־ביטערע פאַראַכטונג, וואָס דער פּאָעט פילט צו די מענשען, וואָס פּטרן אָפּ זייער אייבינע שאַנד מיט אַן „אל מלא רחמים“ פאַר די אומשולדיג געשאָכטענע קרבנות. ווען דער פּאָעט, אַלס נביא, דערהערט גאָטס וואָרט, וואָס זאָגט:

„צו שווער דער יאָך, איך קאָן נישט מער!...
געה רייס פון זייער האַרץ אַן „אוי“,
שיס אויס פון זייער אויג אַ טרער!
און שווער זאָל זיין די טרער און ביטער,
און הויך זאָל זיין דער לעצטער קרעכץ
אַזוי — אַז ד׳ערד זאָל טון אַ ציטער
און אָפּטרייסלען פון זיך דאָס שלעכטס“ — („דאָס לעצטע וואָרט“)

גיט ער אונז דאָ נישט קיין בילדר, וואָס צייכענט זיך איין מיט זיינע ליניען אין אונזער דמיון, נאָר ער מאָלט אונז מיט ווערטער אַ געוואַלטיג מאָראַלישעם געפיל, וואָס רייסט זיך אַרויס פון אַ שטאַרקער מעכטיגער ברוסט מיט אַ נישט־מענשליכען כח.

ווען דער נביא האָפט נאָך, אַז זיין וואָרט פון טרייסט וועט ברייגען אַן איבערקערעניש אין דער נשמה פון זיין פאָלק, וואָס ווייסט און פילט און ווערגט זיך שטיל מיט טרערען און זוכט אַ הילף און בעט אַ טרייסט, און ער צעגיסט זיך אין די ווערטער:

„איך געה, איך קום, — כ׳וועל היילען וואונדען,
מיט אייך אינאיינעם וועל איך בלוטען,
און וואו מען דאַרף, וועל איך פאַרבינדען,
און וואו מען מוז, וועל איך אָפּלעקען
דאָס בלוט, וואָס טריפט פון אייער וואונד.
כ׳וועל טרייסטען, בעטען, וויינען, וועקען —
און וועל ניט לאָזען געהן צום גרונד!
איך געה, איך קום, — איך טראָג אַ טרייסט,
איך טראָג אַ בשורה פון נחמה“!—

רעמאָלסט זעהען מיר פאַר זיך נישט קיין בילד פון אַ נביא, פון אַ מענשען, נאָר דאָס בילד פון געפילען, וואָס צעגיסען זיך מיט אַ גרויסער קראַפט און ווילען מיט דעם איינענעם פייער דער־וואַרעמען אַ צעבראָכען, פאַרדאַרט האַרץ.

צוערשט האָט ער געהאַנדעלט מיט וואַלד, דערנאָך איז ער אַוועק קיין סאָסנאָוויץ, וואו ער האָט געגעבן שטונדען און זיך ביסלעכווייז באַשעפטיגט פאַר זיך מיט ליטעראַטור. פון צייט צו צייט פלעגט זיך באַווייזען אַ געדיכט פון זיין פעדער, וואָס פלעגט ווערען געדרוקט מערסטענטיילס אין אָדעסער העברעאישע אַלמאַנאַכען און אין „השלח", אחד־העמס מאָנאַטס־זשורנאַל. אין אַ קורצע צייט האָט ביאַליקס פּאָעזיע געמאַכט אַזאַ טיפען איינדרוק אויף די בעסערע קענער פון דער ליטעראַטור, אַז זיינע פריינט און פאַרעהרער האָט זיך איינגעגעבען אים אריבערצופירען קיין אָדעס, און אים שאַפען די מעגליכקייט צו אַרבעטען אויף דעם פעלד, וואָס פּאַסט פאַר זיין טאַלענט און טיפע פּעדאַגאָגישע נייגונגען.

פון דענסטמאָל אָן לעבט ביאַליק שטענדיג אין אָדעס.

אינאיינעם מיט ראַווניצקי און בן־ציון האָט ער שפּעטער געגרינדעט אין אָדעס דעם אויס־געצייכענטען העברעאישען פאַרלאַג „מוריה". גלייכצייטיג איז ער געוואָרען צוערשט אַ נאָהענטער מיטאַרבעטער פון „השלח" און דערנאָך דער צווייטער רעדאַקטאָר, צוזאַמען מיט ד"ר יוסף קלויזנער.

זיין פּאָעמע „מעיר ההריגה" (אויף אידיש — „די שחיטה־שטאָט", פון דיכטער אַליין איבער־געאַרבעט), געשריבען אין 1903, נאָכן קישענעווער פּאָגראָם, האָט ביאַליקען געמאַכט פאַר דעם גרויסען פּאָעט נישט נאָר פאַר קענער, נאָר פאַר אינטעליגענטען לעזער פון דער גאַס. מען קאָן זאָגען, אַז ביאַליק איז דער איינציגער אין דער געשיכטע פון דער אידישער ליטעראַטור, וואָס האָט אין איין נאַכט און מיט איין ווערק באַקומען אַזאַ געוואַלטיגע און כשר־פאַרדינטע פּאָפּולאַריטעט אין אַלע קלאַסען פון אידישען פאָלק.

זייט דעם וואַקסט ביאַליקס פּאָפּולאַריטעט מיט יעדען יאָר.

אין יאָר 1904 איז ביאַליק געווען אין פּאַלעסטינאַ און האָט דאָרט געהאַט אַזאַ קבלת־פּנים, וואָס דאָס קאָן נאָר באַקומען אַ מענש, וועלכער האָט מיט זיין נייכט איבערגעדריקט דאָס בעסטע און פאַרבאַהאַלטענסטע, וואָס ליגט אין די טיפענישען פון דער פאָלקס־נשמה. די העברעאישע פּאָעזיע האָט געהאַט אַ סך טאַלענטען; דעם נאָמען „נאַציאָנאַלער פּאָעט" האָט נאָר ערליך פאַרדינט איינער, און דאָס איז — חיים נחמן ביאַליק.

II

„פון שטאָל און אייזען, קאַלט און האַרט און שטום שמיד אויס אַ האַרץ פאַר זיך, דו מענש, — און קום!" — מיט די דאָזיגע טראַגישע ווערטער הויבט אָן ביאַליק זיין באַרימטע פּאָעמע „אין שחיטה־שטאָט". די דאָזיגע ווערטער כאַראַקטעריזירען אויך שטאַרק דעם פּאָפּולערסטען טייל פון ביאַליקס פּאָעזיע. ער האָט אויסגעשמידט פון זיין האַרץ עפּעס אַ שטאָלערנס, האַרטעס, עפּעס געמאַכט פון אים אַזאַ געדיכטען, פעסטען עקסטראַקט פון פאַרביטערטקייט, צאָרן, שמערץ און כעס, אַז איטליך וואָרט, וואָס קומט פון דעם דאָזיגען האַרצען, ווירקט, ווי אַ קלאַפּ פון אַ דונער, ווי דער סם פון אַ שטאַרק פאַרקאָכטען גיפט. זיינע נאַציאָנאַלע פּאָעטישע שעפּפונגען: „גראָז איז דאָס פאָלק", „הימעל, בעט פאַר מיר רחמים", „דאָס לעצטע וואָרט", „די שחיטה־שטאָט" און אַנד. פירען אַזאַ שפּראַך, געברויכען אַזוינע ווערטער, וואָס קריצען זיך איין אין דער נשמה פון לעזער, ווי ווען מען וואָלט מיט אַ שאַרפען גריפעל זיי פאַרצייכענט אין זיין מאַרך. דאָס זענען נישט פּאָעטישע בילדער אין געוועהנליכען זין פון וואָרט; אַ סך פון זיי צייכענען זיך בכלל נישט אויס מיט דער גרויסער בילדער־פאַנטאַזיע (ווי, למשל, „די שחיטה־שטאָט", וואו די פאַנ־טאַסטיק פון די בילדער איז נאָר נישט אַזוי רייך און מאַכט דעם איינדרוק פון דערצעהלטע אמתע פאַקטען), ווי מיט דעם געפילס־טאָן, מיט וועלכען די בילדער זענען דורכגעדרונגען. און דער טאָן איז אַזוי פאַרביטערט, אַזוי פול מיט דעם גיפט פון צער און צאָרן, אַזוי גאַליג, פאַר־צווייפעלט און ווילד אין זיך פאַרביסען, אַז זיי ווירקען פיל שטאַרקער, ווי מאַנכע פון די גרעסטע פּאָעטישע פאַנטאַזיע־בילדער.

פון ליליענבלום און שפּעטער פון אחד־העם. וואָס האָבן געקעמפט קעגן דער פאַרגליווערטער אַלט־אָרטאָדאָקסער אידישער אויפפאַסונג און מיט דער גאַנצער ערליכקייט און התלהבות פון אַ יונגער נשמה געמיהט זיך איבערצואַנדערשען די אַלטע אָפּגעלעבטע פאָרמען דורך נייע פרישערע, געזוכט צו פאַרבינדען דאָס אייביגע פון אידענטום מיט דעם נוצליכען און גרויסען פון דער לעבעדיגער צייט.

ח. נ. ביאַליק איז גראָד געקומען אין דער וואָלאָזשינער ישיבה, ווען דאָס נייע, לעבעדיגע אין אידענטום אין געשטאַלט פון חבת־ציון האָט צעשפּרייט זיינע פליגלען אויף איטליכען פילענדען און דיינקענדען יונגנמאַן, פאַרכאַפּט מיט דעם צויבער פון זייער שיינקייט און וואָרהאַפטיגקייט.

ס'איז אַ גרויסער שאָדען וואָס קיינער פון ביאַליקס ביאָגראַפען שטעלען זיך גענויער נישט אָפּ אויף דער וואָלאָזשינער עפּאָכע פון זיין לעבען. ווען מען נעמט די יאָרען פון ביאַליקס לערן־צייט אין דער וואָלאָזשינער ישיבה פון היסטאָרישען שטאַנדפּונקט, פילט מען, אַז די דאָזיגע צייט האָט געמוזט האָבען אויפן דיכטער דעם טיפסטען איינפלוס; אַז די מענשען און די חברים פון דער ישיבה, וואָס האָבען דורכגעלעבט דעמאָלסט די פרישע לעבעדיגע צייט פון חבת־ציון, האָבען געמוזט געוואַלטיג ווירקען אויף ביאַליקס צאַרטער פּאָעטישער נשמה, האָבען אים געמוזט, אומבאַוואוסטזיניג, געבען דעם ערשטען גרויסען שטויס צו דער אַרט פּאָעזיע, אין וואָס ביאַליק האָט באַוויזען שפּעטער אַזוינע גרויסע וואונדער.

נאָר ווי געזאָגט, די וואָלאָזשינער עפּאָכע פון ביאַליקס יוגענט־צייט איז נאָך ווייניג אויס־געפאָרשט געוואָרען, און מיר מוזען זיך נאָר באַגנוגענען מיט דער פאָלגענדער באַמערקונג.

ס'איז אָנגענומען צו שרייבען, ווען מען פאַרצעהלט ביאַליקס ביאָגראַפיע, אַז דעם ערשטען און שטאַרקסטען איינפלוס האָט געהאַט אויף ביאַליקען דאָס, וואָס ער האָט זיך באַקאַנט מיט אחד־העמס אַרטיקלען (אחד־העמס „על פרשת דרכים" אַלס בוך איז אַרויס אַ סך שפּעטער). דער, וואָס האָט אָבער אַ קליינע פאָרשטעלונג פון דעם לעבען אין וואָלאָזשינער ישיבה אין דער צייט, ווען ביאַליק האָט דאָרטען געלערנט, מוז אָבער, נישט ווילענדיג, זוכען פריהערדיגע איינ־פלוסען אויף דעם דיכטערס צאַרטער נשמה.

אודאי האָט אחד־העם געשפּילט אין ביאַליקס לעבען אַ גרויסע ראָלע, אָבער, ווי מיר דוכט זיך, האָבען נאָך געמוזט פאַר אחד־העם קומען אַנדערע השפּעות, ווען מען באַדיינקט, אַז אין דעם קרייז פון די ישיבה־לייט, וואָס האָבען זיך געלערנט אינאיינעם מיט ביאַליקען, זענען געווען פילע אויסגעצייכענטע קעפּ, וואָס האָבען שפּעטער אַ גרויסען אָנטייל גענומען אין דער אידישער אויפ־לעבונגס־באַוועגונג.

ביאַליק איז אין דער ישיבה לאַנג נישט געבליבען. ער האָט זיך גיך איבערציינגט, אַז דאָס, צו וואָס ער שטרעבט, וועט ער אין דער ישיבה נישט באַקומען, און באַלד האָט ער זיך טאַקע גענומען צו אַלגעמיינע קענטעניסען, לעבעדיגע שפּראַכען און מאָדערנע וויסענשאַפטען.

פון דער ניי־העברעאישער ליטעראַטור האָבען שטאַרקער ווי אַלע געווירקט אויף אים די שריפטען פון חבת־ציון־דיינקער אחד־העם (א. גינזבערג).

אין זיין באַקאַנטען שיר צו אחד־העמען רופט ער אים מיט דער דאַנקבאַרקייט פון אַ פּאָעט „מיין לערער", „מיין וועג־ווייזער", „מיין שטערן".

ביאַליק האָט זיך מיט התמדה גענומען ערלערנען די רוסישע שפּראַך. דאָס ערשטע רוסישע בוך, וואָס ער האָט געלייענט, איז געווען דעם באַקאַנטען רוסיש־אידישען דיכטער שמואל פרוגס לידער. באַלד דערויף האָט ער אָנגעשריבען זיין ערשטעס נאַציאָנאַל־אידיש ליד „אֶל צפּורי" (צו מיין פייגעלע).

ביאַליק איז אַוועק קיין אָדעס, זיך פאַרפאָלשטענדיגען אין אַלגעמיינע למודים, אָבער ער איז דאָרט לאַנג נישט געבליבען. דער טויט פון זיידען האָט אים געצוואונגען אוועקצופאָרען קיין זשיטאָמיר. נאָכן זיידענס טויט (1891) איז די אָרימקייט פון ביאַליק שוין געוואָרען אַזוי נישט צו דערהאַלטען, אַז ער האָט זיך געמוזט נעמען פאַר עפּעס אַ מסחר, צו פאַרדינען אויף חיונה.

„דען מײַן טאַטע האָט צוליב אָרימקייט געמאַכט פֿון אַ שבת אַ װאָכעדיגן טאָג; בשעת אױפֿן טיש האָט געפֿעלט דער װײַן צו קדוש און די װײַסינקע חלות; װען באָגערע חלב'נע, רױכערדיגע, ברודיגע ליכטלעך האָבן געװאָרפֿן מיאוסע שאָטענס אױף די װענט; און זיבן קינדער, האַלב פֿאַרהונגערטע, האַלב פֿאַרשלאָפֿן זענען געזעסן אָנגעשפּאַרט אָן טיש, און די מאַמע האָט אַ פֿאַראומערטע געהאָרכט, װי זײַערע טאַטע שטילן באַגריסן די „מלאכי־השרת"; װען דער טאַטע, װי אַ פֿאַרשולדיגטער, אַ דערשלאָגענער און אַ פֿאַרצאָגטער, האָט געבענטשט מיט אַ טעמפּן מעסער דאָס שװאַרצע ברױט און דעם עק פֿון הערינג...

„מיר האָבן נאָך נישט געקײַט דאָס שװאַרצע שטיקעל ברױט, אײַנגעטונקט אין זאַלץ, און שױן אָנגעהױבן נאָכצוזינגען דעם טאַטן מיט אַ פּוסטן בױך און אַ לײדיגן מאָגן די זמירות, — דעמאָלט האָט זיך אױך דער גריל באַהעפֿט צו אונזער זמירות־כאָר, און האָט זמירות־רינ געגרילצט פֿון זײַן פֿינצטערן שפּאַלט" (שירתי).

נאָכן פֿאָטערס טױט איז ביאַליק אַריבער צו זײַן זײדן, אַ שטרײַנגן, פֿאַנאַטישן אידן, װאָס האָט פֿײַנט געהאַט די פֿרײלעכע נאַאיװע שטיפֿערײַ פֿון אַ יונג קינד. ביאַליק, זײַענדיג אונטער דער שטרײַנגער השגחה פֿון זײַן זײדן, האָט געמוזט שטאַרק אַנטװיקלען זײַן כּח הדמיון און פֿאַנטאַסטישע אײַנבילדונגסקראַפֿט, אום צו קאָנען כאָטש אין דער פֿינסטער לעבן, אַזױ װי אים גלוסט זיך אַלײן, נישט װי עס גלוסט זיך זײַן זײדן. זעהר אָפֿט פֿלעגט ער זיך ראַטעװען פֿון זײַן זײדענס שטרײַנגע לעבענס־װעגן דורכדעם, װאָס ער פֿלעגט אַװעק װײַט־װײַט הינטערן שטאָט און זיך אָפּגעבן אײַנגאַנצן אױפֿן נאַטור־אײַנדריקן, װאָס בײַם זײדן איז דאָס געװען אַ גרױסע עבירה און אַ מיאוסער חטא.

חיים נחמן ביאַליק האָט זיך זעהר שנעל אַנטװיקעלט. שױן צו צװעלף יאָר האָט ער אָנגעהױבן זיך באַקאַנען מיטן „כּוזרי", „מורה נבוכים", מיט די מיטעלאַלטערליכע אידישע פֿילאָזאָפֿן, מיטן „זוהר", מיט ספֿרים פֿון קבלה און חסידות א. אַ. װ. צו דרײַצן יאָר האָט ער פֿאַרלאָזן דעם חדר מיט די רביים און אַװעק אין בית־המדרש לערנען פֿאַר זיך.

דאָס בית־המדרש'ל, װאו ער האָט געלערנט, איז געװען בײַם עק שטאָט. זעלטן װען עס פֿלעגט דאָרט אַרײַנקומען װער, חוץ בשעת דאַװנען. די פֿאַרשידענאַרטיגע געפֿילען פֿון אַ בחור, װאָס לערנט אַלײן פֿאַר זיך, עלענד און אײַנזאַם אין ערגעץ אַ פֿאַרװאָרפֿענעם בית־המדרש'ל, האָט געפֿונען שפּעטער בײַם דיכטער אַ װאונדערליך פּאָעטישען און טיפֿען אָפּקלאַנג אין זײַן פּאָעמע „דער מתמיד", װאָס דער לעזער געפֿינט דאָ אין דער איבערזעצונג פֿון שװאַרץ, און װעגן װעלכער עס װעט נאָך אונז אױסקומען צו רײדן.

דורך אַ צופֿאַל האָט נחמן זיך באַקאַנט מיט אײניגע ספֿרים פֿון דער נײַ־העבּרעאישער ליטעראַטור. אין דער דאָזיגער צופֿאַל האָט געמאַכט אַן איבערקערעניש אין זײַן געפֿילסלעבן. ביאַליקן האָט זיך שטאַרק פֿאַרװאָלט אַרײַנדרינגען אין די נײַע אידײען און קענטעניסן, און אַזױ װי װאָלאָזשין האָט דעמאָלטס גע'שם'ט, אַז אינאײנעם מיט גמרא און יורה־דעה, לערנט מען אין דער באַרימטער ישיבה אַלגעמײנע לימודים — האָט זיך ביאַליק אױסגעלאָזן קײן װאָלאָזשין.

אין סוף פֿון די אַכציגער יאָרן און אין אָנפֿאַנג פֿון די נײַנציגער אין פֿאָריגן יאָרהונדערט, ביז צו דער צײַט, װען די רעגירונג האָט צוגעמאַכט די װאָלאָזשינער ישיבה — איז אױך װאָלאָזשין געװען דאָס אָרט, װאו ס'זענען אַרײַנגעדרונגען די נײַסטע אידײען, װאָס האָבן שפּעטער אַזױ באַאײַנפֿלוסט דאָס אידישע לעבן. אין דער דאָזיגער באַרימטער ישיבה האָבן שטענדיג געקעמפֿט באַ די ישיבה־בחורים צװײ טענדענצן־װעלטן; די קאָנסערװאַטיװע אַלטע אידישע אײַנפֿאַסונג פֿון לעבן און די נײַע רעװאָלוציאָנערע, װאָס האָט געװאָלט צופּאַסן די נײַע מאָדערנע אידײען צו דער אַלטער אידישקײט. אין דער צײַט פֿון השכּלה און שפּעטער זענען עס געװען די פֿאַרבאַהאַלטענע משכּילים, װאָס זענען „פֿאַרשטאָפּט" געװאָרן פֿון אַ ריב״ל, אַ ר׳ מרדכי אהרן גינצבורג, אַן אברהם מאַפּו, װעלכע האָבן איבערגעדריקט די נײַע אידײען. אין דער צײַט פֿון חבת־ציון זענען עס געװען די פֿאַרבאַהאַלטענע חובבי־ציון אונטער די יונגעלײַט, די תלמידים

חַיִּים נַחְמָן בִּיאַלִיק

פון בעל־מחשבות

I

חיים נחמן ביאַליק, דער באַרימטסטער נאַציאָנאַל־אידישער פּאָעט פון אונזער צייט, איז געבוירען געוואָרען אין יאָר 1873 אין דאָרף ראַדי, וואָס עס געפינט זיך אין דער וואָלינער גובערניע. זיין פאָטער, אַ איד אַ למדן, אָבער נישט קיין בעל־מוצלח, האָט געהאַלטען צוליב דער אָרימער פרנסה וועגען אַ קרעטשמע באַם עק דאָרף.

די ערשטע קינדהייט פון קליינעם נחמנ׳דעל איז אַריבער אין אַ פרייער ריינער לופט פון אַ גויאישען דאָרף, נישט ווייט פון די גרויסע און געדיכטע וועלדער, וואָס האָבען זיך געצויגען צום טאַטענס קרעטשמע.

אויך שפּעטער, ווען דער טאַטע האָט פאַרלאָזען דאָס דערפעל און האָט זיך באַזעצט אין זשיטאָמיר אין שטאָט, נעבען די שיינע און מאַלערישע ברעגעס פון טייך טעטערעוו, — איז דער קליינער נחמנ׳דעל נאָך נישט געוועזען אַזוי דערווייטערט פון גאָטס נאַטור, ווי אַן אַנדער אידיש קינד, וואָס וואַקסט אין די שאָטענס פון אידישע שטעטלעך און שטעט.

אפשר האָט די השגחה מיט אַ כיון געוואָלט, אַז דער צוקינפטיגער פּאָעט זאָל איינזויגען שוין פון קינדהייט אויף די שיינקייט פון גאָטס וועלט? אפשר האָט זי אים שוין פאָרויס צוגעגרייט דעם באַלזאַם, וואָס זאָל לינדערן זיינע שמערצען אין די טעג, ווען אויף זיינע ליפּען וועלען זיך טראָגען ביטערע קללות אויף זיך, אויף זיין פאָלק און אויף דער גאַנצער וועלט?

צו זיבען יאָר איז ביאַליק געוואָרען אַ יתום. כל זמן דער טאַטע האָט נאָך געלעבט, איז די נויט נישט געוועזען אַזוי גרויס; נאָכן טויט אָבער פון זיין פאָטער איז באַלד אַריין דער דלות אין הויז פון קליינעם נחמן און האָט זיך דאָרטען ברייט צעזעצט, ווי אַ צווייטער בעל־הבית.

ווער עס וויל זיך פאָרשטעלען די שוידערהאַפטע אָרימקייט, וואָס האָט געהערשט אין שטוב פון קליינעם ביאַליקען, דער זאָל דורכלייענען זיין ליד „שירתי“ (מיין ליד), וואו דער פּאָעט ערקלערט דעם לעזער אַ פאַרערגערטער פול מיט עקעל און ביטערקייט, פון וואַנען עס האָט זיך גענומען באַ אים דער קוואַל פון זיין ליד. זיין לערמייסטער איז געוועזען דער גריל, וואָס גרילצט תמיד אין די אָרימע הייזער, וואו דער אויווען איז שטענדיג קאַלט און וואו די שטילע געדריקטקייט פון נויט און צרות־ליידען, פון שטענדיגען אָנגעוועהטיגט זיין — מאַכט הילכיגער און גרילצענדיגער דעם גריל אונטערן אויווען.

דער גריל איז געווען דער זינגער, וואָס האָט אים אויסגעלערנט זינגען און וואָס האָט קיינ־מאָל נישט געפעלט אין כאָר, ווען זיין אומעטיגע שטים האָט אָנגעהויבען עפּעס טרויעריג צו טערעלייקען.

v. פאָלקס־לידער:

צווישען פרת, חדקל — דאָרטען...	איבערז. י. מה־יפות	88
אין מיין גאָרטען	" " "	91
נעבען טייכעל שטעהט אַ פיכטע	" " "	93
ס'איז אַרויס אַ נייע מאָדע	" " "	94
ניט באַטאָג און ניט באַנאַכט	" " "	95
מע ווייס ניט, ווער איז זי...	" " "	97
גלין־גלינג — שוין ניטאָ איר...	" " "	100
יענער האָט אַ הויכען מויער		101
ווער ס'האָט פערל	" " "	103
איינס, צוויי, דריי, פיר	" " "	105
גלויב ניט...	" " "	107
פליהט אַוועק די גאָלדנע פאווע...	" " "	108
עס טרעפט, דו מיינסט...	" " "	109

אינהאלט

I. נאַציאָנאַלע:

גלוסט זיך מיר וויינען 1

אין שחיטה־שטאָט 2

דאָס לעצטע וואָרט 15

כ'בין נישט אויף אייער רוף געגאַנגען 22

א פרעהליכס 23

כ'וואָלט געווען א בעלן וויסען 26

II. איבערזעצונגען:

בײנקסט אויך נאָך דיינע קינדער (פון ר' יהודה הלוי) 31

ים־לידער (נאָך ר' יהודה הלוי) 33

די פּרינצעסין שבת (פון היינע) 35

III. נאַטור:

אויף דעם הויכען באַרג 43

עס האָט מיך פאַרפּלאָנטעט 46

אונטער די גרינינקע בוימעלעך 48

מיין גאָרטען 49

ערב פריהלינג 56

IV. פרעמדע איבערזעצונגען:

ווינטער־לידער איבערז. שווארץ און ז. שניאור 63

אין פעלד " הורוויץ 72

אנטלויף 77

צום ווינט 78

אויפן בית־עולם איבערז. א. רייזין 79

וואו ביסטו? " ש. ניגזבערג 80

זי האָט מיר געשיקט א בריוועל איבערז. א. רייזין 81

זיי א שוין מיר " " " 84

באנאכט " " " 85

ח. נ. ביאליק

ח. נ. ביאליק

LIBRARY
1977
UNIVERSITY OF TORONTO

Copyright by Klal-Verlag, Berlin, 1922

PJ
5129
B4855
1922

Klal-Druckerei Berlin.

ח. נ. ביאַליק

שירים

(לידער און פּאָעמען)

כּלל-פֿאַרלאַג
בערלין 1922 תרפ״ב

K L A L - V E R L A G
BERLIN SW 68 / MARKGRAFENSTRASSE 73

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

(12)

PJ Bialik, Ḥayyim Naḥman
5129 Shirim
B48S5
1922